

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

Bc. Lucie Hubálová

České základní školy v zahraničí a jejich pojetí výuky dějepisu

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Prchal Pavlíčková, PhD.

OLOMOUC 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně na základě citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci dne 13. 6. 2022

.....

Vlastnoruční podpis

Poděkování.

Děkuji za užitečné rady, vedení a pomoc paní doc. Mgr. Radmile Prchal Pavlíčkové, PhD. při psaní diplomové práce,

děkuji rodině za podporu,

a především nejvíce děkuji všem klíčovým lidem, bez kterých by tato práce nevznikla. Jmenovitě paní Ivoně Klemensové, Lucii Konfrštové, Janě Dusíkové, Janě Nahodilové, Haně Spijkers, Eleně Bartošové a Janě Wichové za to, že si ve svém nabitém programu udělaly čas, aby se mnou strávily chvíle v online prostoru a poskytly mi informace, které mi pomohly dokončit diplomovou práci.

Děkuji i dalším pedagogům, kteří jsou zmíněni v této práci.

Obsah

1. ÚVOD	6
1.1. Cíle práce	9
1.2. Výběr metody sběru dat	12
1.3. Průběh výzkumného šetření	13
1.4. Současný stav bádání	14
2. MOŽNOSTI STUDIA V ZAHRANIČÍ	15
2.1. Evropské školy	16
2.2. Školy při krajanských komunitách	17
2.3. Česká škola bez hranic	17
3. ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY	23
3.1. The Czech School Without Borders, London	23
3.2. Česká škola v Řezně	26
3.3. Česká škola bez hranic Ženeva	28
3.4. Česká škola Madrid	31
3.5. Česká škola KuBiK	33
3.6. Czech School of California	35
Shrnutí	37
4. DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY	40
4.1. Učebnice	40
4.2. Jiné didaktické prostředky	42
4.3. Výukové metody	44
Shrnutí	46
4. VÝUKA ČESKÝCH DĚJIN	48
4.2. Interpretace výsledků šetření	48
4.2.1. Czech School Withnout Borders, London	48
4.2.2. Česká škola v Řezně	50
4.2.3. Česká škola bez hranic Ženeva	52
4.2.4. Česká škola Madrid	53
4.2.5. Česká škola KuBiK	55
4.2.6. Czech school of California	57
4.2.7. Česká a slovenská škola Okénko Londýn	59
Shrnutí	61
5. MODERNÍ DĚJINY	63
Výuka soudobých dějin	64

6. Když dějepis není samostatný předmět	69
6.1. Česká škola Lisabon	69
6.2. Česká škola Milán	70
Shrnutí	71
7. ZÁVĚR.....	72
SEZNAM POUŽITÉ A PROSTUDOVANÉ LITERATURY A ZDROJŮ	75
Literatura:.....	75
Dokumenty a články z internetu:	76
Internetové zdroje:	77
Filmové a zvukové dokumenty:.....	79
Školní vzdělávací programy a nepublikované dokumenty:	80
Resumé.....	81

1. ÚVOD

Výuka dějepisu na českých základních školách má shodný obecně závazný rámec daným školským zákonem. Vychází z rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání (dále jen RVP ZV) a školní vzdělávací program musí být v souladu s tímto rámcovým vzdělávacím programem.¹ To dává učitelům dějepisu celkem volnou ruku ve výběru dějepisných témat.

Za hranicemi naší republiky existují české školy, ve kterých se dějepis také vyučuje, z nichž některé nejsou vázány českými zákonnými rámci, a je proto otázkou, jakým způsobem je výuka o českých dějinách na nich pojmána. Jiné zahraniční školy mají uzavřenou smlouvu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT ČR), na které se školský zákon vztahuje a žáci se tak vzdělávají v souladu s českým vzdělávacím systémem.²

Dle Ministerstva zahraničních věcí (dále jen MZV ČR) žije v zahraničí odhadem 2-2,5 milionu osob českého původu a cca 200-250 tisíc jsou čeští občané.³ Někteří své kořeny raději zapomenou, jiní se snaží si svoji českou identitu a české kořeny uchovat v paměti, a to nejen pro sebe, ale i pro své děti. Otázku, jak se vyprávějí dějiny dětem po celém světě, si položil i francouzský historik Marc Ferro ve stejnojmenné knize. Já se pokusím na tuto otázku ve své práci odpovědět také. „Dějiny jsou hlavní složkou kolektivního vědomí každé společnosti.“⁴

Cílem této práce je co nejlépe zmapovat, jaký příběh se právě těmto žákům vypráví. Žákům pocházejících většinou z bilingvních rodin⁵, kteří české školy

¹ Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha, 2011–2022 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

² Smlouva (dříve Ujednání) o zajištění vzdělávání občanů České republiky v zahraničí v období plnění povinné školní docházky, podle § 38 odst. 5 a 6 školského zákona. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/seznam-poskytovateluvzdelavani-v-zahranici>

³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Počet českých krajanů v zahraničí* [online]. Praha, (nedatováno) [cit. 11.02.22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/pocet_ceskych_krajanu_v_zahranici.html

⁴ FERRO, Marc. *Jak se vyprávějí dějiny dětem po celém světě*. Překlad Doubravka Olšáková. První vydání. Praha: Academia, 2019, s. 11.

⁵ Výzkum České školy bez hranic z roku 2010 udává až 95 % žáků pocházejících z dvojjazyčného prostředí.

SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Česká škola bez hranic – současnost a budoucnost* [online]. 27. 04. 2010 Senát PČR Praha. [cit. 13.06.22]. Dostupné z: <https://archive.csbh.cz/konference-seminare/verejne-slyseni-stale-komise-senatu-pro-krajany-zijici-v-zahranici>

navštěvují buďto jako doplňkovou školu⁶ při „svých“ místních školách, či jako školu, kde plní povinnou školní docházku.⁷

Jaké je přesné množství českých zahraničních škol či spolků provozující školu, nelze s jistotou říct. S jistotou se lze obrátit na seznam škol vydaný MŠMT ČR, který uvádí patnáct českých škol. Konkrétně se jedná o školy uvedené v následující tabulce.

Seznam poskytovatelů vzdělávání v zahraničí, s nimiž je uzavřena smlouva o zajištění vzdělávání občanů české republiky v období plnění povinné školní docházky:

	Úplný název školy	Účinnost smlouvy
1	Česká škola bez hranic Paříž	31. 08. 2023
2	Česká škola v Kalifornii	31. 08. 2026
3	Česká škola bez hranic Londýn	31. 08. 2024
4	Okénko Londýn	31. 08. 2024
5	Česká škola bez hranic Rhein-Main	31. 08. 2024
6	Česká škola KuBiK	31. 08. 2024
7	Bilingvní otevřená obecná škola a Bilingvní reálné gymnázium Školského spolku Komenský	31. 08. 2024
8	Česká škola bez hranic Ženeva	31. 08. 2026
9	Česká škola Madrid	31. 08. 2026
10	Česká škola Řím	31. 08. 2023
11	Česká škola bez hranic Curych	31. 08. 2023
12	Česká škola v Řezně	31. 08. 2023
13	Česká škola Manchester	31. 08. 2026
14	Česká škola bez hranic Mnichov	31. 08. 2026
15	Česká škola v Calgary	31. 08. 2026

Zdroj: MŠMT ČR⁸

⁶ Ministerstvo školství, MŠMT ČR..., [cit. 11. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/seznam-poskytovateluvzdelavani-v-zahranici>

Na základě analýzy jednotlivých škol, které mají smlouvu s MŠMT ČR, je čtrnáct škol doplňkových. Webové stránky jednotlivých škol jsou uvedeny v seznamu zdrojů.

⁷ Denní výuka probíhá ve škole Komenský ve Vídni. Schulverein Komenský, Školský spolek. *Schulverein Komenský, Školský spolek* [online]. Vídeň, 2021 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <https://www.komensky-vienna.at/cz/>

⁸ Ministerstvo školství, MŠMT ČR..., [cit. 11. 05. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/seznam-poskytovateluvzdelavani-v-zahranici>

Dále existují webové stránky shromažďující odkazy na školy, skupiny a kluby po celém světě, na kterých jsem vyhledávala další školy a vzdělávací instituce.⁹ Jedná se o portál „Bilingvní výchova“, který provozuje žena pocházející z České republiky, žijící dlouhodobě v Anglii, kde s manželem vychovává svoje děti dvojjazyčně. Web byl založen s cílem shromažďování ucelených informací pro rodiny, které mají snahu vychovávat svoje děti bilingvně.¹⁰ Paní učitelka Jana Nahodilová z České a slovenské školy Okénko Londýn přispívá svými články na portál „Moje česká škola“, což je spolek, který tvoří deset členů zaměřující se na vzdělávání, výchovu, komunikaci, bilingvismus, či poradenství v rámci podpory vzdělávání českých dětí žijících za hranicemi České republiky. Portál je vytvořen pro rodiče, děti a učitele, ve kterém najdou všední i nevšední informace o bilingvním vzdělávání žáků.¹¹ Paní Jana Nahodilová shromáždila stručné informace o možnostech výuky v zahraničí pro české děti. Dle portálu „Moje Česká škola“ existuje asi 80 českých škol v zahraničí¹², z nichž některé fungují pouze jako zájmové kroužky, jiné mají pravidelnou výuku, z nichž některé mají uzavřenou smlouvu s MŠMT ČR.

Do práce byly vybrány školy, které byly ochotné se mnou spolupracovat. Celkem jsem oslovila šestnáct škol, z nichž mi odpovědělo devět. Jedná se o tyto školy:

- Česká škola bez hranic Londýn, Velká Británie.¹³
- Česká škola v Řezně, Německo.¹⁴

⁹ BILINGVNÍ VÝCHOVA. *BILINGVNÍ VÝCHOVA, Pro česko-cizojazyčné rodiny v ČR a zahraničí* [online]. [cit. 11. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.bilingvni-vychova.com/ceske-a-slovenske-skupinky-kluby-skolky-a-skoly-v-zahranici/>

¹⁰ Tamtéž [online]. [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.bilingvni-vychova.com/o-nas/>

¹¹ Moje česká škola. Portál pro rodiče a učitele dětí českých krajanů. [online]. Praha 2022 [cit. 08.06.2022]. Dostupné z: <https://www.mojecesaskola.cz/>

¹² Lucie Slavíková-Boucher tvrdí, že jich je odhadem 120–130 a navštěvuje je asi 3800 žáků. Příspěvek z konference Úloha a místo zahraničních Čechů v bilaterálních vztazích a aktuální potřeby české diaspory. SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Školy v zahraničí a jejich přínos pro bilaterální vztahy*, Senát, Praha, 7.-8. října 2021. [online]. [cit. 09. 06. 2022]. Dostupné z: <http://www.zahranicnicesi.com/konference2021.html>

¹³ CZECH SCHOOL WITHOUT BORDERS, LONDON, 26-30 Kensington Palace Gardens, London W8 4QY.

Czech school without borders, London. *Czech School Without Borders, London* [online]. London, 2022 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/>

¹⁴ Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V. Landshuter Str. 15A, D-93047 Regensburg.

Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V. *Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V.* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceskaskolavrezne.de/>

- Česká škola bez hranic Ženeva, Švýcarsko.¹⁵
- Česká škola Madrid, Španělsko.¹⁶
- Česká škola KuBiK, Frankfurt nad Mohanem, Německo.¹⁷
- Czech school of California.¹⁸
- Česká a slovenská škola Okénko Londýn, Velká Británie.¹⁹
- Česká škola v Lisabonu, Portugalsko.²⁰
- Česká škola Milán, Itálie.²¹

Z těchto vybraných škol mi bylo zpřístupněno celkem šest školních vzdělávacích programů, a to emailem nebo z webových stránek školy. Každá ze škol funguje trochu jinak, má různé pojetí, věkovou skladbu žáků a některé dějepis nevyučují vůbec. Co mají tyto školy společné, je to, že se ve všech případech jedná o školy doplňkové, tedy vyučují o víkendu nebo v odpoledních hodinách pracovního týdne. Dále se jedná o školy, které jsou součástí organizace Česká škola bez hranic, ať už přímo nebo v partnerské spolupráci.

1.1. Cíle práce

Cílem této diplomové práce je na základě přímých výpovědí pedagogů českých zahraničních škol zmapovat, jakým způsobem jsou žákům prezentovány české dějiny.

¹⁵ ČŠBH Ženeva C/O École Chrétienne Timothée 18A Chemin François-Lehmann, Le Grand-Saconnex, GE, 1218, Switzerland.

Česká škola bez hranic Ženeva. *Česká škola bez hranic Ženeva* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.csbh-zeneva.cz/>

¹⁶ Česká škola Madrid, Av. Pablo Iglesias, 6, 28922 Alcorcón, Madrid.

Česká škola Madrid, Krajský spolek. *Česká škola Madrid* [online]. Madrid, 2016 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <http://ceskaskolamadrid.es/cs/home/>

¹⁷ Deutsch-Tschechischer Kultur – und Bildungskreis, (DT-KuBiK) e.V., Auf der Beun 25, 65933 Frankfurt am Main.

Deutsch-Tschechischer Kultur – und Bildungskreis. *Česká škola KuBiK* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.dt-kubik.de/>

¹⁸ Czech school of California. Czech School of California, 606 Marlin Ct., Redwood City, CA 94065 Czech School of California. *Czech School of California* [online]. California, 2013. [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechschoolofcalifornia.com/>

¹⁹ Okénko.uk. Dunraven Primary School, London, SW16 2LG.

Okenko.uk. *Okenko.uk* [online]. London, 2017 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <http://www.okenko.uk/>

²⁰ Česká škola v Lisabonu. Nova School of Business and Economics, R. Holanda n.1, 2775-405 Carcavelos.

Česká škola v Lisabonu – Klub Čechů a Slováků v Portugalsku. *Klub Čechů a Slováků v Portugalsku* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.kcsp.pt/ceska-skola-v-portugalsku/ceska-skola-v-lisabonu/>

²¹ Česká škola Milán. SPOLEK KRAJANŮ A PŘÁTEL ČESKÉ REPUBLIKY. ASSOCIAZIONE DEI CONNAZIONALI E DEGLI AMICI DELLA REPUBBLICA CECA. Via G. B. Morgagni, 20, 20129 Milano – Italia.

Spolek krajanů a přátel ČR v Miláně, Česká škola Milán. *Spolek krajanů a přátel ČR v Miláně, Česká škola Milán* [online]. Milano, 2017 [14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czassoc-milano.org/>

Způsob výuky českých dějin je nejprve analyzován na poskytnutých školních vzdělávacích programech, kde se zabývám cílem a filozofií školy, učebními plány a hodnocením žáků. Dále mě zajímá, jaké učebnice a další didaktické prostředky vyučující ve svých hodinách používají a jak vypadají samotné vyučovací jednotky. Cílem je také srovnání školních vzdělávacích programů s reálnými výpovědi pedagogů.

V první kapitole budu nejprve zkoumat možnosti výuky češtiny, dějepisu a zeměpisu za hranicemi České republiky, kde se více zaměřím na nestátní neziskovou organizaci Česká škola bez hranic, která má svoje pobočky v Evropě i ve Spojených státech a postupně se stává velmi významnou vzdělávací institucí. Česká škola bez hranic vznikla v Paříži v roce 2003 a během následujících let vznikly další školy, které se k ní přidaly a vytvořily jeden spolek s cílem rozšiřovat tuto síť. Česká škola bez hranic pravidelně pořádá konference, setkávání českých škol, či školní olympiády pro žáky. Dále se zaměřuje na vzdělávání učitelů, vytváří výukové materiály a zajímá se o problematiku vícejazyčnosti a vzdělávání žáků z odlišného jazykového a kulturního prostředí.²²

V druhé kapitole se věnuji školním vzdělávacím programům, tematickým plánům a časovým dotacím vybraných škol. Jedná se o školy, které mají smlouvu s MŠMT ČR, vychází z RVP ZV, a dějepis je vyučován jako samostatný vzdělávací předmět, či je integrován do jednoho předmětu společně se zeměpisem, což je velmi častý fenomén u českých zahraničních škol, neboť vychází z úzké mezipředmětové vazby. Vzhledem k tomu, že se jedná o školy doplňkové a časová dotace je o dost kratší než u nás v České republice, je pro ně klíčové vybrat taková témata, která jsou pro žáky nejvíce důležitá. Školy, které nemají smlouvu s MŠMT ČR, se zaměřují na výuku češtiny, historická témata jsou začleněna do hodin českého jazyka, jsou výběrová a nevytváří samostatný vyučovací předmět. Jedná se o témata z kulturně historického dědictví, státní svátky a tradice České republiky.

V následující kapitole jsou popsány učebnice, které učitelé dějepisu využívají a samozřejmě jiné didaktické pomůcky pomáhající učivo dějepisu blíže uchopit. Stranou nezůstávají ani výukové metody, které učitelé nejvíce využívají. V další

²² Česká škola bez hranic. *Česká škola bez hranic* [online]. Praha, 2021 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://csbh.cz/>

kapitole se zaměřím na to, jak jsou české dějiny žákům zprostředkovány. Jedná se o klasický český národní narativ nebo jsou české dějiny prezentovány jako součást země, ve které žáci žijí? A v neposlední řadě mě bude zajímat jedno z nejvíce aktuálních témat ve výuce dějepisu obecně, a to moderní dějiny a jejich výuka. V poslední kapitole je stručná charakteristika českých škol, které nevyučují dějepis jako samostatný předmět, ale je součástí výuky a mimoškolních aktivit.

Mezi primární zdroje pro práci o výuce dějepisu na českých zahraničních školách zařazuji webové stránky daných škol, vzájemné emailové korespondence, dokumenty školy a záznamy z konferencí. Nejdůležitějším zdrojem jsou pak osobní rozhovory, které jsem s pedagogy dělala a které mi nejlépe posloužily k vytvoření představy o tom, jak české školy v zahraničí fungují. Před rozhovory jsem si nejprve připravila témata, která mě zajímala a tato témata jsem formulovala do jasných otázek, které jsem respondentům kladla. Tyto otázky byly pro všechny respondenty stejné. Jednalo se o polostrukturovaný rozhovor, který je z hlediska metodologie kvalitativního výzkumu nejčastějším typem interview.²³ Učitelé dějepisu a vedení školy mi během psaní diplomové práce poskytli dostatek informací, své školní vzdělávací programy a některé didaktické pomůcky, které během výuky používají. Sekundární zdroje se týkají odborné literatury s tématy historické paměti. Jedná se především

o práci Jiřího Šubrt, který s kolektivem autorů pojednává o historicko-sociologickém výzkumu²⁴, kolektivní a historické paměti²⁵. Dále je to práce Hany Havlůjové, Jaroslava Najberta a kolektivu *Paměť a projektové vyučování v dějepise*²⁶, která se v úvodu zabývá historickou a kolektivní pamětí a v neposlední řadě využívám sekundární literaturu z oboru pedagogiky, didaktiky a kvalitativního výzkumu.

Motivací pro volbu tématu mi bylo předchozí bakalářské studium slavistiky, konkrétně chorvatské filologie. V Chorvatské republice žije poměrně rozsáhlá česká menšina a žáci navštěvují české školy a český jazyk je součástí kurikula. Tímto mi

²³ MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, s. 79.

²⁴ ŠUBRT, Jiří a Karel ČERNÝ. *Historicko-sociologické reflexe*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4027-3.

²⁵ MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

²⁶ HAVLŮJOVÁ, Hana a Jaroslav NAJBERT. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014

vyvstala otázka, že česká škola v chorvatském Daruvaru by nemusela být jedinou na světě a tímto jsem se o téma začala více zajímat. Když jsem se dozvěděla o dalších školách, tak jako budoucí učitelku dějepisu mě právě začaly zajímat otázky, jak se vlastně dějepis žáci učí a s jakými specifickými problémy se české zahraniční školy a jejich žáci potýkají.

1.2. Výběr metody sběru dat

Z hlediska metodologie jsem pro práci zvolila kvalitativní výzkum, který je založený na polostrukturovaném rozhovoru s pedagogy škol, kteří mi poskytli své školní vzdělávací programy²⁷. Kvalitativní přístup lze definovat na základě metody sběru dat, metody usuzování, typu dat a způsobu analýzy sběru dat.²⁸ V kvantitativním přístupu je metodou sběru dat dotazník, v kvalitativním se jedná o rozhovor, který může být polostrukturovaný nebo standardizovaný s cílem získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.²⁹ Z hlediska metody usuzování je kvalitativní výzkum nejvíce zaměřen na indukci. To znamená, že v závěru dojdeme k informaci, která přesahuje informace ve východisku bádání. Patří sem také abdukce, což je metoda, která spojuje jednotlivost s celkem a také dedukce, která je spíše pro kvantitativní výzkum, ale v kvalitativním hraje důležitou roli při pozorování, rozhovorech a kódování.³⁰ Výzkumníci také pracují s různým typem dat. Jedná se o data získaná z rozhovorů, z dokumentů a z pozorování. Badatel pracuje převážně se slovy a psaným textem.³¹ V neposlední řadě lze kvalitativní výzkum definovat na základě analýzy sebraných dat a jejich interpretaci. Interpretace by neměla směřovat k číselným údajům, neboť by docházelo ke kvantifikaci kvalitativního výzkumu. Výsledkem analýzy jsou nové texty, ve kterých badatel hledá různé vztahy, logické sledy a popisuje určité jevy v systematickém kontextu.³²

Polostrukturovaný rozhovor (interview či rozhovor pomocí návodu) představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat a záleží pouze na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí

²⁷ Mimo Okénko Londýn, neboť ti svůj školní vzdělávací program momentálně předělávají.

²⁸ ŠVARÍČEK, Roman a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 13–16.

²⁹ Tamtéž, s. 13.

Rozhovor může být použitý i v kvantitativním výzkumu. Má jinou strukturu a cíle bádání.

³⁰ Tamtéž, s. 14–15.

³¹ Tamtéž, s. 15.

³² Tamtéž, s. 16.

daný problém.³³ Jan Hendl zdůrazňuje, že na počátku rozhovoru je důležité si získat důvěru respondentů, zvolit vhodnou první otázku, která respondenty uvolní a prolomí případné bariéry a samozřejmě získat svolení záznamu z rozhovoru pro vlastní vyhodnocení.³⁴ Kolektiv autorů s Romanem Švaříčkem v druhé části knihy *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* uvádí příklady provedených kvalitativních výzkumů. Polostrukturovaný rozhovor je jednou z metod, která je využívána také v magisterských diplomových pracích. Tato forma je vhodná při výzkumu na poli sociálních věd, kam pedagogika neodmyslitelně patří.³⁵ Jedná se například o práci Dariny Frůhaufové *Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami na běžných ZŠ v Plzni*,³⁶ která vedla polostrukturovaný rozhovor s několika zástupci vybraných škol, jejíž interpretace sklouzávala ke kvantifikaci kvalitativního výzkumu, který popisuje Švaříček (2007, s. 16) jako jednu z dalších možností badatelů. Veronika Beranová napsala práci *Možnosti práce s dítětem s ADHD v podmínkách institucí*³⁷, v níž bylo osloveno celkem 11 respondentů.

1.3. Průběh výzkumného šetření

Polostrukturovaný rozhovor obsahoval celkem osm otázek a tato osnova otázek byla během rozhovoru dále doplňována dalšími dotazy, které vycházely z dané situace a z možností respondentů odpovědět. Respondenti dostali seznam otázek předem, tudíž pokud bylo v jejich zájmu, mohli se na rozhovor připravit. Délka každého rozhovoru se lišila, a to v rozmezí od 30 minut až do 60 minut. Rozhovory probíhaly na platformě Zoom, byly se svolením respondentů nahrávány a poté přepsány pro srovnání a analýzu výsledků. Výpovědi respondentů nebyly v práci anonymizovány.

První dvě otázky jsem zvolila tak, aby mi respondenti řekli své pocity a zkušenosti ohledně výuky v českých školách v zahraničí a pokud měli možnost, aby se pokusili srovnat výuku v jejich školách a ve školách v České republice. Další otázka byla zaměřena na kontext místa, kde se jejich škola nachází a jakou roli toto místo

³³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 174.

³⁴ Tamtéž, s. 45.

³⁵ ŠVAŘÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum...*, cit. d., s. 17.

³⁶ FRŮHAUFOVÁ, Darina. *Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami na běžných ZŠ v Plzni* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 14. 06. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/gvnxu0/>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Šárka Káňová.

³⁷ BERANOVÁ, Veronika. *Možnosti práce s dítětem s ADHD v podmínkách institucí* [online]. Olomouc, 2010 [cit. 14. 06. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ba1peb/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Miluše Hutýrová.

hraje ve výuce dějepisu. S tímto souvisely i další dvě otázky, a to, jestli jsou dějiny českých zemí součástí narativu dané země, kde se nachází a jakým způsobem jsou české dějiny ovlivněny dějinami dané země a naopak. Šestá otázka se zaměřovala na výukové metody a didaktické prostředky. Specifickou otázkou byla otázka sedmá, a to, jak vyučují moderní dějiny. Poslední otázka se týkala zpětné vazby, reflexe a zájmu žáků o historii.

Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je, že tazatel během rozhovoru může dle situace položit doplňující otázky, které dotvoří celý komplex dané problematiky. Během rozhovorů k těmto situacím docházelo velmi často, neboť byla potřeba si ujasnit některé skutečnosti a z určitých situací tyto otázky vyplynuly sami. Doplňující otázky se týkaly především mimoškolních aktivit či návštěv různých vzdělávacích institucí, které pomohou žákům učivo doplnit.

Seznam otázek:

1.	Jaké to je, učit dějepis českých zemí za hranicemi České republiky?
2.	Pokud máte možnost srovnat... Jaký je rozdíl mezi výukou dějepisu v ČR a výukou dějepisu v zahraničí pro bilingvní žáky?
3.	Jakou roli hraje kontext místa, kde se vaše škola nachází?
4.	Jsou dějiny českých zemí součástí narativu dějin země, kde se nacházíte?
5.	Jakým způsobem jsou české dějiny ovlivněny dějinami vaší země a jakým způsobem ovlivnily danou zemi české dějiny?
6.	Jaké výukové metody a pomůcky v hodinách dějepisu používáte?
7.	Jakým způsobem vyučujete moderní dějiny?
8.	Jakou máte zpětnou vazbu od žáků? Baví je dějepis?

1.4. Současný stav bádání

Mnoho vysokoškolských diplomových prací se zabývá českými zahraničními školami z různých pohledů. Nejvíce táhnou témata z českého jazyka, což je pochopitelné vzhledem k cílům českých zahraničních škol. Předmětem bádání ale nezůstává v pozadí ani vzdělávací oblast člověk a jeho svět. Markantní většina prací se zabývá výukou v českých školách bez hranic, což vychází z jejich otevřenosti k České republice. Tuto skutečnost potvrzuje i sama zakladatelka České školy bez hranic, Lucie Slavíková–Boucher ve svém příspěvku z konference Mezinárodního

koordinačního výboru zahraničních Čechů, *Školy v zahraničí a jejich přínos pro bilaterální vztahy*.³⁸

Většina prací má teoretický základ v pedagogické vědě a bilingvní výchově. Samotné výzkumy se liší podle jejich cílů. Například Tomáš Honajzer z Masarykovy univerzity v Brně se na základě didaktických testů, které sám vytvořil, věnuje povědomí o České republice u žáků z České školy bez hranic Londýn.³⁹ Tato práce vychází ze vzdělávací oblasti člověk a jeho svět, stejně jako práce Lucie Grebíkové: *Specifika výuky vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v českých školách v zahraničí*.⁴⁰ Žádná z prací, kromě práce Lenky Zahrádkové⁴¹, se nevěnuje jiným typům škol, než je Česká škola bez hranic.

Jiné studie, nežli vysokoškolské práce se tímto tématem nezabývají, pokud k nim nezapočítáme příspěvky samotných aktérů.⁴² Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů⁴³ pořádá jednou za dva roky konference, kam přispívají odborníci, kteří se věnují české menšině v zahraničí. Podrobnému výzkumu výuce dějepisu na českých školách v zahraničí se doposud nezabývá žádná odborná práce.

2. MOŽNOSTI STUDIA V ZAHRANIČÍ

Možností, kde mohou děti v zahraničí studovat češtinu a také dějepis a zeměpis České republiky, je v současné době velké množství. Paní Jana Nahodilová

³⁸ SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, L. *Školy v zahraničí...*, cit. d., s. 3.

³⁹ HONAJZER, Tomáš. *Povědomí o České republice u žáků České školy bez hranic v Londýně* [online]. Brno, 2019 [cit. 10. 06. 2022]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ypw20/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Michal ŠKERLE.

⁴⁰ GREBÍKOVÁ, Lucie. *Specifika výuky vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v českých školách v zahraničí* [online]. Brno, 2021 [cit. 11. 06. 2022]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/trřft/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Tereza ČEŠKOVÁ.

⁴¹ ZAHŘÁDKOVÁ, Lenka. *Výuka češtiny na českých školách v zahraničí*. [online]. 2012 [cit. 10. 06. 2022]. Dostupné z: <http://dspace.cuni.cz/>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka. Vedoucí práce doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph. D.

⁴² Viz příspěvky Lucie Slavíkové–Boucher na konferencích Mezinárodního koordinačního výboru zahraničních Čechů.

⁴³ Zahraniční Češi. *Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů*. [online]. Praha nedatováno [cit. 10. 06. 2022]. Dostupné z: <http://www.zahranicnicesi.com/>

z České a slovenské školy Okénko Londýn vytvořila stručný přehled toho, jaké možnosti nabízí vzdělávací instituce za hranicemi České republiky pro české děti.⁴⁴

Mimo domácí výuku mohou rodiče využívat možnosti, které nabízí Evropské školy, školy při tradičních krajanských komunitách, kam Česká republika také vysílá české učitele nebo České školy bez hranic. Paní Mgr. Blanka Gruntová ze záznamu *Veřejného slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí* zmiňuje, že výuka češtiny v zahraničí se dá rozdělit na dvě skupiny. „*Bud' je čeština součástí kurikula základního vzdělávání dětí, a v tom případě např. se jedná o menšinové školství, jako existuje v rumunském Banátu nebo v Chorvatsku, nebo také evropské školy. V opačném případě, tedy když čeština, český jazyk není součástí kurikula základního vzdělávání, tak se jedná o zájmovou výuku realizovanou po odpoledních, o víkendech, jako je tomu např. ve většině krajanských komunit v zahraničí, jako např. na Ukrajině, v Rusku nebo v Srbsku.*“⁴⁵ Toto Veřejné slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí se konalo v rámci podpory projektu České školy bez hranic, kde se paní Gruntová vymezuje vůči krajanským komunitám, které jsou například na Ukrajině, v Rusku nebo v Srbsku. Neziskovou organizací Česká škola bez hranic se budu zabývat v této kapitole.

2.1. Evropské školy

Evropské školy poskytují bezplatné vzdělávání dětem pracovníků v institucích Evropské unie, dětem pracovníků ze stálých reprezentací či dětem učitelů a administrativních pracovníků Evropské školy. V Evropských školách se mohou vzdělávat i ostatní děti, pokud je kapacita míst volná. Tito žáci platí školné v plné výši.

Vzdělávání žáků je realizováno ve dvou formách: primární vzdělávání trvající pět let, které je ekvivalentem prvního stupně základních škol a sekundární vzdělávání trvající sedm let, které je ekvivalentem druhého stupně základních škol a úplného středního vzdělávání, na jehož konci žáci po vykonání zkoušky „Evropská maturita“ dostanou maturitní vysvědčení, které je uznáváno jako vstupní kvalifikace pro studium na vysoké škole. Evropské školy mají v současnosti dvě české sekce na dvou

⁴⁴ Moje česká škola. *Portál pro rodiče a učitele dětí českých krajanů*. [online]. Praha 2022 [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.mojecesaskola.cz/>

⁴⁵ GRUNTOVÁ, BLANKA. *Podoby výuky češtiny v zahraničí – specifika ČŠBH*. Veřejné slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí. Senát PČR Praha. 27. 04. 2010. [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://archive.csbh.cz/konference-seminare/verejne-slyseni-stale-komise-senatu-pro-krajany-zijici-v-zahranici>

mezinárodních školách, v Bruselu a Lucemburku, které jsou pod kontrolou české vlády.⁴⁶

2.2. Školy při krajaňských komunitách

Ministerstvo vnitra České republiky definuje na základě vládního usnesení z roku 2014 krajanu jako „cizince s prokázaným českým původem na základě etnického vymezení, nikoli teritoriálního“.⁴⁷

Dům zahraniční spolupráce zřízený MŠMT ČR jako příspěvková organizace je organizace, která ke krajanům žijícím v zahraničí vysílá české učitele a lektory s cílem vyučovat češtinu, literaturu a realie České republiky. Učitelé a lektori často spolupracují s různými úřady, organizacemi a institucemi a pořádají kulturní a vzdělávací akce, na kterých především propagují českou kulturu. Tato organizace realizuje několik vzdělávacích programů po celém světě a vysílání učitelů do krajaňských komunit či vysílání lektorů do vzdělávacích institucí, především na zahraniční univerzity, patří do tzv. „Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí“, který je pod kontrolou vlády České republiky.⁴⁸ Dům zahraniční spolupráce vysílá učitele a lektory celkem do jedenácti zemí na třech kontinentech.⁴⁹ Ne všechny školy při krajaňských komunitách využívají učitele z České republiky. Mnoho českých zahraničních škol, které vznikly v rámci některého krajaňského spolku mají vlastní učitele. Tou je i Česká škola Madrid, která disponuje smlouvou o vzdělávání s MŠMT ČR.

2.3. Česká škola bez hranic

Stěžejním bodem této práce je výuka dějin na českých zahraničních školách a veškeré školy, které v práci detailně zkoumám jsou České školy bez hranic

⁴⁶ MŠMT ČR. *Základní informace o Evropských školách, MŠMT ČR* [online]. 2013 [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/zakladni-informace-o-evropskych-skolach> ZAHŘÁDKOVÁ, L. *Výuka češtiny na českých...*, cit. d., s. 25, 42.

⁴⁷ Ministerstvo vnitra České republiky. *Krajané – Aktuální informace o migraci*. [online]. 2022 [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajane.aspx> VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Příloha č. 1 k usnesení vlády č. 1014/2014 ze dne 14. prosince 2014, [online]. nedatováno [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajane.aspx>

⁴⁸ Dům zahraniční spolupráce. *Program podpory českého kulturního dědictví* [online]. 2022 [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici>

⁴⁹ Tamtéž. Grafický přehled: „Kde učitelé působí?“ Evropa: Chorvatsko, Německo, Rusko, Rumunsko, Srbsko, Ukrajina. Severní Amerika: Chicago, USA. Jižní Amerika: Argentina, Paraguay, Brazílie. Austrálie a Nový Zéland.

nebo české školy, které jsou partnerem této organizace. Z tohoto důvodu je tato organizace v této části popsána.

Organizace Česká škola bez hranic představuje síť zahraničních doplňkových škol, ve kterých se žáci setkávají s česky hovořícími vrstevníky a dále si rozvíjí své jazykové kompetence. Kromě výuky českého jazyka jsou ve školách vyučovány předměty, které se týkají historie a zeměpisu českých zemí. Již nějakou dobu se nejedná o zájmový kroužek, ale jedná se o vzdělávací instituci, která má akreditaci od MŠMT ČR a její prestiž postupně roste a stává se alternativou Evropských škol.⁵⁰ Kromě vzdělávání žáků pocházejících z multikulturního prostředí se tato nestátní nezisková organizace zaměřuje na pomoc při zakládání nových škol bez hranic, tvorbu výukových materiálů, pomáhá studentům pedagogických oborů realizovat jejich praxe či organizuje mezinárodní konference českých škol v zahraničí. Jedná se o úzce propojenou síť škol, která má vlastní školní vzdělávací program vycházející z RVP ZV. Tuto síť tvoří osm evropských škol nacházející se v Bruselu, Curychu, Drážďanech, Londýně, Mnichově, Rhein–Mainu, Ženevě a v neposlední řadě v Paříži, kde všechno v roce 2003 započalo. Tuto síť obohacují tzv. partnerské školy, které vycházejí z konceptu České školy bez hranic, ale ještě neplní všechny podmínky a parametry, které má organizace nastavené, ať už se jedná o rozsah výuky, školní administrativu či vzdělávání učitelů.⁵¹

Iniciátorkou a zakladatelkou České školy bez hranic je paní Lucie Slavíková-Boucher, jejíž snahy o zpřístupnění českého jazyka a realit České republiky započaly již v roce 2003 v Paříži.⁵² Postupně se k pařížské škole připojovaly další zahraniční školy⁵³, až v roce 2009 vznikl z občanského sdružení spolek Česká škola bez hranic.

Důvodem založení České školy bez hranic byly osobní zkušenosti paní Lucie Slavíkové-Boucher, které popisuje v rozhlasové reportáži Českého rozhlasu.⁵⁴ Boucher v úvodu komentuje největší překážku, která nastává v bilingvní výchově,

⁵⁰ GRUNTOVÁ, B. *Podoby výuky češtiny...*, cit. d., s. 2.

⁵¹ Česká škola bez hranic. *Česká škola bez hranic* [online]. Praha, 2021 [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://csbh.cz/o-nas/>

⁵² KALINOVÁ, Blanka. *Češi za hranicemi, škola bez hranic*. [online]. Olomouc 2003–2011. Listy. 2021, č. 2, s. 44. Dostupné z: <http://www.listy.cz/>

⁵³ Londýn 2007, Curych 2008, Mnichov 2009, Brusel a Ženeva 2010, Drážďany 2011, Rhein–Main 2018.

⁵⁴ SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Lucie Slavíková-Boucher o projektu České školy bez hranic*. In: Studio Leonardo, Český rozhlas plus, 14. května 2015, 27:47. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/lucie-slavikova-boucher-o-projektu-ceske-skoly-bez-hranic-6598929>

a tou je, že čeština není v rodině tolik využívána, pokud jeden z rodičů tímto jazykem nemluví. Pro dítě je dominantní jazyk státu, ve kterém žije a bez externí pomoci a organizované výuky, při které se děti setkávají se svými vrstevníky není možné dosáhnout výborné znalosti češtiny. Českého vlivu na děti v zahraničí je málo. Proto se začala scházet s Čechy v Paříži a začala organizovat pravidelná setkání.⁵⁵ Žáci, kteří navštěvují Českou školu bez hranic, většinou pochází právě ze smíšeného manželství, ale rodiny mají stále v České republice, kam pravidelně jezdí na prázdniny⁵⁶ a díky této doplňkové škole mohou bez problémů vplout do tohoto prostředí. Škola se prezentuje vysokou kvalitou výuky, která je srovnatelná s výukou ve školách v České republice, do které se žáci vrací a mohou bez problému zapadnout do českého vzdělávacího systému.

Cíle České školy bez hranic

Nejdůležitějším aspektem je, aby se žáci setkávali a hovořili česky se svými vrstevníky. Kromě výuky českého jazyka a literatury se žáci věnují dějepisu a zeměpisu českých zemí dle českých osnov, což by nebylo možné bez dostatečné slovní zásoby, která je ve školách rozvíjena. Boucher tvrdí, že „rodinná čeština“ je velmi omezená a cílem školy je, aby se žáci dokázali jak písemně, tak slovně „krásně a bohatě“ vyjádřit.⁵⁷

Česká škola bez hranic má dva programy, kterými jsou „Brána jazyků otevřená“, který je pro předškolní vzdělávání pro děti od 18 měsíců a připravuje žáky po jazykové stránce k programu „Do nitra jazyků“, který je určen žákům na základních školách. Stěžejním bodem obou programů je socializační aspekt, tedy to, že se žáci na své vrstevníky těší a také bezpřekladová metoda výuky.⁵⁸ Lucie Slavíková–Boucher ve svém příspěvku na konferenci v Praze hovoří o důležitosti národního jazyka v zahraničí, neboť jazyk je základní spojovací prvek české diaspory, bez znalosti češtiny se nebudou zahraniční Češi do České republiky vracet, což způsobí nežádoucí efekt, odliv „mozků“, a proto je důležité začít s výukou českého jazyka od útlého

⁵⁵ ČT, Kosmopolis, 23.4.2010. *Češi v Paříži*. [cit. 11. 06. 2022]. Reportáž ČT je dostupná online na: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1095908415-kosmopolis/210562210300006/>

⁵⁶ Srov. SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Lucie Slavíková–Boucher o projektu České školy bez hranic*. In: Studio Leonardo, Český rozhlas plus, 14. května 2015, 27:47. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/lucie-slavikova-boucher-o-projektu-ceske-skoly-bez-hranic-6598929>

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Česká škola bez hranic. *Vzdělávací program ČŠBH*. [cit. 09. 06. 2022]. Dostupný z: <https://csbh.cz/ceske-skoly-bez-hranic/>

věku.⁵⁹ Mluvit a rozumět dalšímu jazyku, který je navíc slovanský, je velmi výhodné, neboť vysoká úroveň jazyka poskytuje další možnosti. Zároveň je poté velmi snadné se učit další slovanské jazyky, což zvyšuje profesní kvality v budoucnosti každého žáka.

Dějepis a zeměpis v České škole bez hranic

O výuce těchto dvou předmětů pojednává prezentace Zuzany Loubet del Bayle, vyučující na ČŠBH, z Veřejného slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí z roku 2010. Prezentace je volně přístupná ke stažení v internetovém archivu České školy bez hranic.⁶⁰ Bayle se v prezentaci vyjadřuje k pařížské škole, z jejíž koncepce vychází i další české školy bez hranic.

V úvodu vymezuje dvě témata, kterým se hodlá věnovat, a těmi jsou vytváření vztahu k vlasti a přínos pro českou didaktiku. Výuka dějepisu a zeměpisu v českých školách bez hranic je integrována do jednoho předmětu Můj český svět a České země včera a dnes pro oba výukové stupně věnující se pouze učivu o České republice. Žáci díky těmto předmětům mají prostor k aktivnímu užívání českého jazyka na základě práce s texty a dokumenty, které jsou kriticky rozebírány. K porozumění české kultuře, dějinám a geografii musejí žáci znát dobře český jazyk a tyto realie žáky motivují k učení češtiny a vytváří jim vztah ke svému státu. Vybudovat zdravý vztah založený na kritickém poznání je důležitým úkolem pro všechny učitele z České školy bez hranic.⁶¹ Bayle tvrdí, že zahraniční výuka českých realit může být přínosem pro českou didaktiku dějepisu a zeměpisu, neboť používají jiné metody, než je zvykem v České republice. Hodnotí to především z pohledu českých dějepisných a zeměpisných učebnic, které jsou postavené především pro frontální výuku, ve které chybí výraznější participace žáka, učebnice kladou důraz na faktografii a chybí jim podklady pro práci s dokumenty, které by vedly žáky k vlastnímu kritickému poznání. Cíle výuky dějepisu a zeměpisu Bayle shrnuje v pěti bodech: jazyk jako prostředek

⁵⁹ SLAVÍKOVÁ-BOUCHER, L. *Školy v zahraničí...*, cit. d., s. 1.

Konference Úloha a místo zahraničních Čechů v bilaterálních vztazích a aktuální potřeby české diaspory, Senát, Praha, 7.-8. října 2021.

⁶⁰ LOUBET DEL BAYLE, Zuzana. *Dějepis a zeměpis v České škole bez hranic – vytváření vztahu k vlasti a přínos pro českou didaktiku*. Veřejné slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí. Senát PČR Praha. 27. 04. 2010. [cit. 09. 06. 2022]. Dostupné z: <https://archive.csbh.cz/konference-seminare/verejne-slyseni-stale-komise-senatu-pro-krajany-zijici-v-zahranici>. 10 s.

⁶¹ Tamtéž, s. 2–4.

k dalšímu vědění, motivace pro studium češtiny, posílení pout, která pojí české děti k vlasti, kritický pohled na české dějiny a zeměpis a přínos pro českou didaktiku.⁶²

Vzdělávací program „Brána jazyků otevřená“ pro předškolní vzdělávání

V programu každé výukové hodiny je zahrnuta jazyková výchova, hudební výchova, výtvarná činnost a také vlastivěda, kde „hravou formou děti získávají základní informace o České republice.“⁶³

Vzdělávací program „Do nitra jazyků“ pro školní výchovu

Do programu jsou zahrnuty předměty z dvou vyučovacích období, pro první a druhý stupeň. Jedná se o předmět český jazyk a literatura, který je stabilní od prvního do devátého ročníku, pouze se mění jeho časová dotace. Na prvním stupni mají žáci dotaci sedm hodin za týden, na druhém stupni jsou to nejméně čtyři vyučovací jednotky. Předmět „Můj český svět“ je vyučován od čtvrtého ročníku a je ekvivalentem pro vlastivědu. Od šestého ročníku je vyučován předmět „České země včera a dnes“ v dotaci 1,5 hodiny týdně. Tento předmět zahrnuje výstupy z českého dějepisu a zeměpisu, který zahrnuje témata, která nejsou v zahraničí součástí standartního kurikula.⁶⁴

Vzdělávací oblast člověk a jeho svět je v kontextu České školy bez hranic „zaměřena na pěstování citového vztahu k českému prostředí, na rozvíjení schopnosti dětí se v tomto prostředí pohybovat, rozumět mu a cítit se v něm dobře.“⁶⁵ Školní vzdělávací program vymezuje možnosti výuky – spojení tříd, vyučovat v blocích, libovolné propojování dějepisu, zeměpisu a občanské výchovy, jinak řečeno, možnost vyučovat projektově. Dále program stanovuje další možnosti výukových metod ve smyslu přizpůsobení výuky ke zvykům dané země, aby byl pro žáky význam srozumitelnější, neboť má možnost se opřít o jejich znalosti, které nabyli ve své škole.

⁶² Tamtéž, s. 5, 10.

⁶³ Vlastivěda je zařazena pro předškoláky.

Česká škola bez hranic. *Vzdělávací program ČESKÝCH ŠKOL BEZ HRANIC (a jim metodicky příbuzných zahraničních škol)*. [online] Česká škola bez hranic nedatováno. [cit. 11. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.czassoc-milano.org/v%C3%BDuka-%C4%8D%C5%A1m-n%C3%A1pl%C5%88-%C5%A1koln%C3%ADch-sobot/%C5%A1koln%C3%AD-rok-2014-15/>, s. 11.

⁶⁴ Tamtéž, s. 9–10, 38.

⁶⁵ Tamtéž, s. 38.

„Tento způsob výuky může být zároveň přínosem pro český didaktický výzkum, který tak může být obohacen o zahraniční poznatky.“⁶⁶

V druhém školním období, tedy první stupeň, jsou stanoveny očekávané výstupy jak pro čtvrtý, tak pro pátý ročník. Ve třetím období jsou očekávané výstupy vytyčeny pro šestý, sedmý ročník dohromady, stejně tak pro osmý a devátý vždy s důrazem na to, co žák na konci sedmého a devátého ročníku zná a dokáže.⁶⁷

⁶⁶ Tamtéž, s. 38.

⁶⁷ „Žák zná politický vývoj ČSR po 2. světové válce, umí popsat boj o moc mezi demokratickými silami a komunisty. Umí zasadit tento politický vývoj do kontextu rozdělení světa na ideologické bloky.“

Tamtéž, s. 41–48.

3. ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

Školní vzdělávací program je kurikulární dokument, kterým disponuje každá škola v České republice, jenž vychází z RVP ZV a musí být s tímto dokumentem v souladu. Školní vzdělávací program vydává ředitel školy a je veřejný, musí být zpřístupněn a každý do něj může nahlížet, pořizovat si opisy či kopie.⁶⁸ Výjimkou nejsou ani české zahraniční školy, které jsou svázány smlouvou s MŠMT ČR.

Z výše uvedeného seznamu škol, s kterými jsem navázala spolupráci, se mi do rukou dostalo šest školních vzdělávacích programů. Tyto dokumenty jsou si blízké díky tomu, že vycházejí z rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání České republiky.

Vybrané školní vzdělávací programy byly volně dostupné na internetových stránkách daných škol nebo mi byly prostřednictvím emailu zaslány s povolením školy k použití do této práce. Jedná se o školu v Londýně, v Řezně, Ženevě, Madridu, Frankfurtu nad Mohanem a v Kalifornii. Programy těchto škol obsahují úvod, charakteristiku školy, charakteristiku a cíle ŠVP, učební plány, učební osnovy, obsah vzdělávání dle vzdělávacích oblastí a hodnocení a evaluaci žáků a školy.

V této kapitole se budu zabývat analýzou jednotlivých školních vzdělávacích programů vybraných zahraničních škol. Analýzou se snažím zmapovat, jaké jsou výukové cíle školy a co je jejich hlavní motiv, pro koho je program určen, jak vypadá konkrétní podoba předmětů, které se zabývají dějinami českých zemí, jejich časová dotace, která témata jsou vybírána, či jak jsou žáci hodnoceni. Názvy následujících podkapitol jsou pojmenovány podle názvů jednotlivých škol.

3.1. The Czech School Without Borders, London

Cílem České školy v Londýně je především podpora češtiny, aby děti byly schopné v českém jazyce komunikovat, pochopit kulturu a porozumět historii českých zemí. Žáci se seznamují s gramatikou jazyka, českou literaturou a pohádkami, kulturou, historií a s jinými specifickými fenomény, které jsou pro děti žijící v České republice naprosto přirozené. Program je určen pro děti ve věku od 6 do 15 let, organizace školního roku je podřízena běžné školní docházce, kterou děti v Londýně plní. Výuka v jednom školním roce trvá 35 sobot, a tak vyučující musí velmi dobře

⁶⁸ Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha, 2011-2022 [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

promyslet, která témata v jednotlivých vyučovacích předmětech pro žáky vybere. Jedná se o doplňkové studium v oblastech, které jim jejich místní škola není schopna nabídnout.⁶⁹

Londýnská škola se prezentuje jako škola, která disponuje kvalifikovaným personálem. V čele stojí dva ředitelé, každá třída má svého třídního učitele, popřípadě asistenta pedagoga. Dále škola využívá pomoc z řad dobrovolníků či stážistů z vysokých škol z České republiky. Škola zaměstnává i logopeda, mentory a každý výukový stupeň má alespoň jednoho garanta výuky. Všichni se sporadicky účastní různých školení, pedagogických kurzů, workshopů a konferencí, aby výuka pro bilingvní děti byla co nejkvalitnější.⁷⁰

Kromě samotné výuky ve školním zařízení škola organizuje různé mimoškolní aktivity, workshopy a projekty. Tradičně žáci navštěvují různá muzea a účastní se mezinárodních soutěží. Tyto projekty velmi často souvisí s reáliemi, kulturou a historií České republiky, proto se na některé z nich v dalších kapitolách podíváme.⁷¹

Učební plány

Pro naše potřeby a cíle práce budeme zkoumat učební plány vytvořené pro vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“, kde je zahrnut předmět „Můj český svět“, který je vyučován od třetího do pátého ročníku, a pro vzdělávací oblasti „Člověk a příroda, Člověk a společnost“, ve kterém se vyučují jak geografické, tak historické skutečnosti a dostal pojmenování jako „České země včera a dnes“. Vyučovací předmět „České země včera a dnes“ je vyučován od šestého do devátého ročníku. V obou předmětech je pozornost věnována převážně učivu, které je spjata s historií, geografii a společnostmi českých zemích. Časová dotace pro tyto předměty je napříč těmito ročníky stejná, a to jedna hodina týdně. Škola prezentuje, že žáci druhého stupně v druhé polovině vyučovací jednotky rozvíjí své schopnosti především v praktických dovednostech v hodině projektového typu.⁷²

⁶⁹ Česká škola bez hranic, Londýn. *Školní vzdělávací program České školy bez hranic Londýn*. [online]. Londýn, 2019 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/>, s. 4-5.

⁷⁰ Tamtéž, s. 5-6.

⁷¹ Tamtéž, s. 7.

⁷² Některé výsledné projekty je možné prohlížet na webových stránkách školy. Czech school without borders, London. *Czech School Without Borders, London* [online]. London, 2022 [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/school-projects/>
Česká škola bez hranic, Londýn. *Školní vzdělávací program...*, cit. d., s. 10.

Ve třetím ročníku je tematický plán rozdělen na dvanáct témat, kterými se žáci po celý průběh roku věnují. Třetí ročník je zaměřen především na realie a zeměpis České republiky. Jedná se o orientaci na mapě, státní symboly, památky ČR, politické zřízení či sousední státy České republiky. Veškeré výstupy k tématům jsou specifické tím, že se nejedná o ohraničený prostor, ale žáci různé situace demonstrují vůči Velké Británii, a to tak, že například dokážou srovnat typ politického zřízení.⁷³

Ve čtvrtém ročníku se žáci již věnují historii českých zemí a tematický plán je rozdělen na 14 okruhů. Zde je zajímavé pozorovat, která témata jsou vybrána jako stěžejní a co pedagogové považují za nejdůležitější. Učivo je pojímáno chronologicky, ale jedna anomálie se vůči školnímu systému ČR vyskytuje. Zatímco v České republice se učivo „časová přímka“ vyučuje v šestém ročníku během prvních hodin dějepisu, v Londýně mají žáci tohle téma zařazené až na konci čtvrtého ročníku. Zde dochází k prvnímu setkání s dějepisem, jsou vybrána jen určitá témata, z nichž některá budu jmenovat: „doba pravěku, příchod Slovanů, první státní útvary, Přemyslovci, Kosmova kronika, Lucemburkové, husitské války...“

V pátém ročníku dochází k cyklickému opakování dějin, to znamená, že žáci prochází stejná témata jako v ročníku předešlém a k nim jsou doplněna témata další. Začíná se orientací v rozdělení dějin na pravěk, starověk, středověk a novověk a učivo je zakončeno dobou osvícenskou, tedy Marií Terezií a Josefem II. Na závěr jsou zahrnuta 3 témata: významné české osobnosti, státní svátky ČR a časová přímka („žák si pamatuje data a události s nimi spojené“).⁷⁴

Zde jsme si představili konkrétní témata vyučována ve 3.-5. ročníku. Následující tematický plán je strukturován jako výstup, co žáci znají na konci devátého ročníku. Z toho vyplývá, že učivo již není striktně rozděleno na konkrétní ročníky, ale dochází k volnému postupování napříč historií českých zemí až do deváté třídy. Tematicky se navazuje na učivo v pátém ročníku a žáci šesté třídy začínají tématy, která byla probírána na konci třídy páté (osvícenství). Doba 18. a 19. století je obsažena pouze v sedmi tématech a po zbytek školní docházky se vyučují moderní dějiny. V praxi to znamená, že přibližně od sedmého ročníku se žáci věnují moderním dějinám, i když probíhá pouze jedna vyučovací hodina týdně.⁷⁵ Je jasné, že takto nelze

⁷³ Tamtéž, s. 30.

⁷⁴ Tamtéž, s. 28-33.

⁷⁵ Tamtéž, s. 33-36.

generalizovat a brát tuto zkušenost jako dogma pro vzdělávací systém České republiky. Žáci navštěvují svoje místní školy, kde se zabývají dějinami ve větším rozsahu, a ne pouze těm českým.

Co se týká samotného hodnocení žáků, žáci jsou klasifikováni v pololetí a na konci školního roku. Hodnotící systém je ve formě známek, ale na konci roku je doplněn o slovní hodnocení. Žáci musí splňovat 70 % docházky, omluvené hodiny si musí doplnit domácími úkoly a do hodnocení je počítána i domácí příprava. Žáci na konci školní docházky dostávají osvědčení a „*po předložení osvědčení společně s vysvědčením ze zahraniční školy, kde žák plní povinnou školní docházku, obdrží žák v kmenové škole v ČR české vysvědčení, aniž by musel vykonávat zkoušky. Získání osvědčení mu také umožní zařazení do odpovídajícího ročníku při případném návratu zpět do ČR (konkrétně specifikováno § 38 zákona č. 561/2004 Sb. školského zákona, ve znění pozdějších předpisů a § 18-23 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů)*“.⁷⁶

3.2. Česká škola v Řezně

Česká škola v Řezně v německém Bavorsku se také řadí mezi školy, s kterými má MŠMT ČR uzavřenou smlouvu a také patří do skupiny škol, které jsou v partnerském vztahu s projektem „Česká škola bez hranic“.⁷⁷ Jedná se o odpolední a víkendovou školu, která nabízí vzdělání pro žáky prvního stupně základních škol, ale také pro předškolní a raný věk. Škola se prezentuje tak, že klade důraz na dobré sousedské vztahy mezi českými a německými občany, na vzájemné porozumění vzhledem k historii a společným dějinám a také především jí jde o navázání vazeb s českým prostředím.⁷⁸ Svůj cíl škola představuje to, aby se děti od brzkého věku setkávaly s českým jazykem a rozvíjely si čtenářské kompetence. Mimo jazykové dovednosti se žáci prvního stupně učí kultuře, historii a českým reáliím. Škola v Řezně nemá svoji vlastní budovu, a tak jsou nuceni výuku realizovat v pronajatých prostorech a mimoškolní a volnočasové aktivity se konají mimo prostory učeben. V současné době vedou výuku na prvním stupni dvě kvalifikované učitelky a výuku dějepisu

⁷⁶ Tamtéž, s. 36-37.

⁷⁷ Česká škola bez hranic. *Česká škola bez hranic* [online]. Praha, 2021 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://csbh.cz/>

⁷⁸ Česká škola v Řezně. *Školní vzdělávací program České školy v Řezně pro základní vzdělávání*. [online]. Řezno, 2017 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceskaskolavrezne.de/>, s. 5,10.

a zeměpisu doplňuje jejich kolega, který má vzdělání v oblasti historie a politologie, občasně dojíždí logopedka z České republiky, která dětem pomáhá se správnou výslovností v jazykových dovednostech. Pedagogové jsou pravidelně školeni na různých workshopech, pravidelně probíhá evaluace a své zkušenosti porovnávají s dalšími školami stejného typu. Česká škola v Řezně pravidelně informuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o své činnosti a využívá vzájemnou komunikaci pro zkvalitnění školní docházky.⁷⁹

Školní rok trvá 35 týdnů a přizpůsobuje se základnímu vzdělávání žáků v místních školách. Výuka je doplněna o různé kulturní a doprovodné programy, které se nesou v duchu českých tradic, státních svátků či jiných aktivit spojených s českou kulturou. Mimo jiné škola jezdí na několikadenní výlety do České republiky.

Učební plány

Učební plány jsou vytvořeny jak pro děti v předškolním vzdělávání, tak pro žáky prvního stupně. Nás bude zajímat čtvrtý a pátý ročník prvního stupně, ve kterém se vyučují historická témata. Škola vychází z programu České školy bez hranic a stejně jako v londýnském případě, i zde se vyučuje předmět „Můj český svět“, který má ale časovou dotaci 2 hodiny týdně (2x60 minut včetně přestávky) a výuka probíhá 15x až 17x za rok. V loňském roce tento předmět navštěvovalo 8 žáků.⁸⁰

Na učebních plánech je zřetelné, že školu nenavštěvuje velké množství žáků, a tak je výuka orientována spíše na samotné reálie českých zemí. Většina prostoru je věnována zeměpisu a kultuře České republiky a jejím specifickým. Jedná se o památky, státní symboly, politické uspořádání, či významné osobnosti. Dále je žák seznámen se státními svátky a významnými dny, a žákům jsou také představeny osobnosti českých dějin či události z českých dějin. Předmět „Můj český svět“ ve čtvrtém a pátém ročníku, je rozdělen do patnácti okruhů s různými tématy a historickým tématům jsou věnovány tyto bloky pouze dva. Jedná se o učivo: „Stručný historický přehled vývoje

⁷⁹ Tamtéž, s. 7-8.

Celý seznam pedagogického sboru je možné nalézt na webových stránkách školy. Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V.. *Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V.* [online]. Nedatováno [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskaskolavrezne.de/o-nas/nas-tym>

⁸⁰ Za tuto informaci prostřednictvím emailové korespondence děkuji paní ředitelce Petře Pišové.

v českých zemích od pravěku po novověk“⁸¹ a „České báje, mýty a pověsti“. Předmět „Můj český svět“ je nabitý velkým množstvím témat, ať se jedná o zeměpisná či dějepisná. Ve školním vzdělávacím programu je cílem předmětu udržovat, rozvíjet a posilovat kladný vztah žáků k české zemi a porozumět svým kořenům a sobě samým.⁸²

Školní docházka je do české školy pro žáky nepovinná, a proto hodnocení žáků probíhá na úrovni motivační a má pozitivní aspekty. Žáci si vedou od první třídy vlastní portfolio a jsou vedeni k vlastnímu sebehodnocení.⁸³

3.3. Česká škola bez hranic Ženeva

Škola v Ženevě nabízí vyučování češtiny a dalších předmětů jak pro žáky základní školy, tak i pro děti v předškolním vzdělávání. Předškolní vzdělávání žáků je pro ženevskou školu podmíněné pro základní vzdělávání, tedy žáci musí mít již dosažené cíle stanovené rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání, aby mohly dále plnit školní docházku, která respektuje koncepci vzdělávání v České republice. Cílem je vyučovat na stejné úrovni vzdělávacích cílů, které jsou na základních školách v České republice, aby žáci měli možnost se bez potíží začlenit do výuky v případě návratu do České republiky.⁸⁴ Školu navštěvuje přibližně 70 žáků, kteří pocházejí nejen ze Švýcarska, ale i z Francie.

Výuka probíhá jednou týdně ve středu odpoledne a jedná se o 5 vyučovaných hodin. Výuka je tomuto uzpůsobena tak, aby žáci mohli školu navštěvovat a nenarušovala jejich plnění povinné školní docházky v místě bydliště. Složení pedagogického sboru závisí na počtu žáků, pedagogové jsou pravidelně školeni a úzce spolupracují s českým prostředím, aby výuka probíhala co nejefektivněji. Škola je pod záštitou Stálé mise ČR při OSN⁸⁵ a je členem Komise ELCO, která jako součást

⁸¹ „České země v období pravěku, Příchod Slovanů, Velkomoravská říše, Český stát v době přemyslovských knížat, Český stát za vlády Lucemburků, Karel IV., Doba husitská a pohusitská, Habsburkové na českém trůně, Bílá Hora, Jan Ámos Komenský, Marie Terezie a Josef II., Národní obrození, Proměny společnosti v 19. století, 1. světová válka a vznik ČSR, První republika, 2. světová válka, Československá republika, období socialismu, Česká republika“.

Česká škola v Řezně. *Školní vzdělávací program*..., cit. d., s. 47-48.

⁸² Česká škola v Řezně. *Školní vzdělávací program*..., cit. d., s. 42-49.

⁸³ Tamtéž, s. 50-51.

⁸⁴ Česká škola bez hranic Ženeva. *Česká škola bez hranic Ženeva, Školní vzdělávací program pro 1. a 2. stupeň základního vzdělávání, do níže jazyků*. nepublikovaný rukopis, Ženeva, 2021, s. 2, interní materiál školy, za laskavé poskytnutí děkuji paní Mgr. Janě Dusíkové, ředitelce školy.

⁸⁵ „Stálá mise České republiky při OSN zastupuje zájmy ČR během jednání v těchto institucích. Zasaduje se o prosazování priorit zahraniční politiky České republiky a prosazuje dodržování závazků, které vyplývají ze zakládajících dokumentů jednotlivých organizací.“ Ministerstvo

Ministerstva školství kantonu Ženeva sdružuje zahraniční doplňkové jazykové školy.⁸⁶ Díky tomu mají možnost mít žáci zapsanou známku z českého jazyka na svém švýcarském vysvědčení. Škola podporuje žáky v uvědomění si příslušnosti k českému národu, usiluje o uchování české kultury a historie a rozvíjí jejich dovednosti.⁸⁷ Žáci pravidelně vydávají školní časopis, který je velmi povedený a lze na něm sledovat právě chuť se učit český jazyk, historii a kulturu. Některá vydání je možno prohlížet na webových stránkách školy.⁸⁸

Učební plány

Učební plán pro první stupeň základního vzdělávání kopíruje RVP ZV České republiky a obsahuje kromě českého jazyka a literatury také vlastivědný základ ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na druhém stupni přibývá předmět „České země včera a dnes“. Právě od druhého stupně má škola svůj vlastní vzdělávací plán, který je schválený MŠMT. Tento předmět je vyučován blokově pro všechny třídy druhého stupně najednou, a to jednou za 14 dní.⁸⁹

Dle školního vzdělávacího programu je výuka předmětu „České země včera a dnes“ pro každý ročník jednou týdně jednu vyučovací jednotku, ale zároveň je popsána možnost vyučovat předmět blokově, projektově či v exteriéru i za pomoci dalších expertů. Tato skutečnost umožňuje vyučujícím uzpůsobovat výuku potřebám žáků, školy a specifickým situacím.

Obdobu českých předmětů vlastivěda, dějepis a zeměpis má škola ukotvenu ve třech vzdělávacích oblastech, a těmi jsou: Člověk a jeho svět, Člověk a společnost a Člověk a příroda. Tyto oblasti jsou úzce propojeny a zároveň jsou propojeny s jazykovými dovednostmi. Celý komplex výuky je rozdělen do třech období.⁹⁰

První období je v rozmezí od první do třetí třídy a předmět v těchto vzdělávacích oblastech není specificky vymezen, ale to neznamená, že se žáci nesetkávají s danými tématy. České realie jsou součástí školního života, a to formou didaktických her, či jiných aktivit. Žáci pravidelně navštěvují výstavy, organizované akce a setkávají se

zahraničních věcí České republiky (nedatováno). [online]. MZV ČR. [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: www.mzv.cz

⁸⁶ Česká škola bez hranic Ženeva. *Česká škola bez hranic...*, cit. d., s. 7.

⁸⁷ Tamtéž, s. 7.

⁸⁸ Česká škola bez hranic Ženeva (nedatováno). [online]. Ženeva. [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.csbh-zeneva.cz/>

⁸⁹ Za tuto informaci děkuji paní ředitelce Mgr. Janě Dusíkové

⁹⁰ Česká škola bez hranic Ženeva. *Česká škola bez hranic Ženeva...*, cit. d., s. 51-52.

s českými tradicemi, lidovými svátky a zvyky. S českými reáliemi se setkávají v českém jazyce a literatuře, kdy se vyučující nesnaží vyučovat pouze jazyk na bezpředmětných textech, které nic nevypovídají o realitě, ale právě na textech nesoucí kvalitní obsah, který přiblíží realitu v České republice.⁹¹

Druhé období se týká žáků čtvrtého a pátého ročníku, kteří mají zavedený samostatný předmět „Můj český svět“, který se dělí na dva volně propojitelné bloky a to na „Místo, kde žiji – Místo, odkud pocházím“ (zeměpis) a „Lidé a čas“ (dějepis). Ve čtvrté a páté třídě škola postupuje podle školního vzdělávacího plánu vycházejícího z rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání České republiky a během těchto let je celkem 19 dějepisných témat, které žáci za dva roky proberou. Ve čtvrtém ročníku se tradičně začíná počítáním letopočtů a přes Přemyslovce, husity a Habsburky na českém trůně se dostanou až k Bílé hoře. Postupuje se tedy chronologicky se zaměřením na české prostředí. To stejné platí i pro ročník pátý, ve kterém se začíná reformami Marie Terezie a Josefa II. a končí se vznikem samostatné České republiky. Žáci se v pátém ročníku seznamují s průběhem první i druhé světové války a komunistickou okupací.⁹²

Třetí vyučovací období probíhá na celém druhém stupni základního vzdělávání a nese název „České země včera a dnes.“ Dle informací paní ředitelky Dusíkové probíhá momentální výuka blokově pro všechny ročníky dohromady. Předmět navazuje na „Můj český svět“, ale záměrně neopakuje dějiny pravěku, starověku a středověku, ale výuka je soustředěna na dějiny 19. a zejména 20. století. Žáci se tedy během čtyř let intenzivně věnují 12 dějepisným tématům zaměřující se na moderní dějiny.⁹³ Kromě výuky zaměřené na historická a zeměpisná témata, je ve třetím vyučovacím období zahrnuta také výchova k občanství, ve které je cílem žáky integrovat do právního systému či státní správy České republiky.⁹⁴ Tato témata jistě dokreslují jak historii, tak geografii ČR do komplexního celku a žáci si takto mohou představit fungování České republiky.

Žáci jsou za své výkony hodnoceni slovně a do hodnocení se kromě písemných prací započítává také domácí příprava, která je nedílnou součástí plnění školní

⁹¹ Tamtéž, s. 51.

⁹² Tamtéž, s. s 54-57.

⁹³ Tamtéž, s. 57-61.

⁹⁴ Tamtéž, s. 64.

docházky v České škole Ženeva. Během let si žáci vytvářejí vlastní portfolio a jsou vedeni ke schopnostem reflektovat svoji práci, na které jsou schopni posuzovat, co se jim podařilo a kde naopak mají mezery. Především je ale důležité, aby se žáci do školy těšili a aby vyučující byli schopni správně žáky motivovat.⁹⁵

3.4. Česká škola Madrid

Česká škola Madrid zatím jako jediná nespadá do skupiny škol, které jsou součástí projektu „Česká škola bez hranic“, ačkoliv jejich pojetí školy potvrzuje shodné cíle a ztotožňuje se s vizí českých škol bez hranic. Tuto realitu přiznává ihned v úvodu školního vzdělávacího programu a netají se právě inspirací tímto projektem.⁹⁶ Česká škola Madrid je krajanský spolek, v jehož čele stojí předseda, který plní i funkci ředitele školy.

Program školy je rozdělen na předškolní a školní výchovu, která na předškolní navazuje a počítá s dostatečnou znalostí češtiny. Pokud tomu takto není, škola také nabízí kurzy češtiny jako cizího jazyka.⁹⁷ Jako v každé české škole za hranicemi České republiky, i v Madridu se přizpůsobuje výuka španělskému vzdělávacímu systému a za vyučovací dny je považována sobota, v případě neděle. Docházka je stanovena na 85 % účasti na výuce, zameškané hodiny musí být omluveny a je možné nastavit pro žáky i individuální vzdělávací plán. Žáci převážně pochází z bilingvních rodin, tudíž úroveň českého jazyka je u každého dítěte jiná. Cílem školy je rozvíjet tyto jazykové schopnosti a uchovávat český jazyk a kulturu ve Španělsku pro děti srozumitelnou a přitažlivou formou, aby se do školy těšily a nechodily do ní pouze z povinnosti. Proto i přístup školy je ke každému dítěti velmi individuální. Zároveň využívá španělského vzdělávacího systému a návyků dětí ve prospěch svojí školy. Tyto skutečnosti poté uplatňuje a rozvíjí v každém žákovi především v předmětech zeměpisu a dějepisu.⁹⁸

Výuka není organizována pouze ve školním prostředí, ale orientuje se také na mimoškolní aktivity, a to především na různé akce v souvislosti s potřebami školy a kulturními tradicemi v České republice. Škola také každoročně organizuje akci „Noc

⁹⁵ Tamtéž, s. 65-66.

⁹⁶ Česká škola Madrid, Krajanský spolek. *ŠVP – Česká škola Madrid*, nepublikovaný rukopis, Madrid, 2015, s. 6, interní materiál školy, za laskavé poskytnutí děkuji paní Eleně Bartošové, předsedkyni spolku.

⁹⁷ Česká škola Madrid, Krajanský spolek. *Česká škola Madrid* [online]. Madrid, 2016 [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: http://ceskaskolamadrid.es/cs/kurzy__trashed/cestina-jako-cizi-jazyk-pro-dospele/

⁹⁸ Česká škola Madrid. *ŠVP – Česká škola...*, cit. d., s. 6-10.

s Andersenem“ na podporu dětského čtenářství.⁹⁹ Ve škole také vychází od června 2014 každý měsíc časopis *Krajánek*, kde najdou děti různé pohádky, luštění, omalovánky nebo tipy na výlety.¹⁰⁰ Tento časopis nevychází pouze ve španělském Madridu, ale po celém světě a je určen pro multilingvní děti žijící mimo Českou republiku.

Učební plány

Česká škola Madrid je škola úplná, má tedy jak první, tak i druhý stupeň základního vzdělávání. Na prvním stupni se historie České republiky vyučuje v rámci předmětu „Můj český svět“ a je do něj zahrnut i zeměpis České republiky. Vyučuje se v celkové dotaci jedné hodiny týdně a zaměřuje se pouze na českou historii, zeměpis a společnost. Výuka je také realizována na mimoškolních aktivitách, které souvisí s učivem. Stejně na tom je i druhý stupeň, který má stejnou časovou dotaci pro předmět „České země včera a dnes“ a výuka je také přenášena na mimoškolní aktivity.¹⁰¹ Na tomto příkladě jde vidět, že se Česká škola Madrid inspirovala u „České školy bez hranic“ a vytvořila předměty se stejným názvem, zároveň vychází z RVP ZV a má podepsanou smlouvu s MŠMT ČR.

Ve čtvrtém ročníku je obsaženo devět dějepisných témat, a to: „počítání letopočtu, první státní útvary, Přemyslovci, Lucemburkové a Karel IV., doba husitská, dynastie Jagellonců a Jiří z Poděbrad, Habsburkové na české trůně, Bílá Hora a Jan Amos Komenský“. V pátém ročníku témata z české historie chronologicky navazují a žáci první stupeň zakončují pádem komunismu a vznikem České republiky.¹⁰² V následujícím, tzv. třetím období (6.-9. ročník) dochází stejně jako ve školním systému České republiky k cyklickému opakování dějin a výuka je zaměřena na klasickou chronologii českých dějin počínaje od pravěku, konče vznikem ČR. Témata jsou zařazena tak, jak jsou probírána v České republice, například husitství v sedmém ročníku, Národní obrození v ročníku osmém a první republika v ročníku devátém. V osmém a devátém ročníku žáci také mají navíc předmět výchovu k občanství, kde jsou jim předloženy čtyři základní okruhy ve stejné časové dotaci

⁹⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁰⁰ Časopis je možné prohlížet online. *Krajánek ve světě*. *Krajánek ve světě* [online]. Dobruška [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.krajanekvesvete.cz/>

¹⁰¹ Česká škola Madrid. *ŠVP – Česká škola...*, cit. d., s. 48-50.

¹⁰² Tamtéž, s. 54-57.

jedna hodina týdně tyto: „Naše vlast, Člověk a právo, ČR jako součást EU, Občan a právo“.¹⁰³

Hodnocení žáků při osvědčení je slovní a odpovídá pětistupňovému hodnocení. K osvědčení získávají evaluační tabulku, která je informuje o úrovni dosažených cílů. Během roku jsou žáci klasifikováni známkami a také si vytvářejí vlastní portfolio určené k sebereflexi.¹⁰⁴

3.5. Česká škola KuBiK

Česká škola KuBiK se nachází v německém Frankfurtu nad Mohanem a z iniciativy českých krajanů žijících v této metropoli, složenou převážně z rodičů dětí navštěvujících tuto školu, se rozhodli založit českou školu. Hlavní motivací bylo udržet a rozvíjet povědomí o českém jazyce u bilingvních dětí, pro které je dominantním jazykem němčina. Jedná se o neziskový spolek, který kromě sobotní školní výuky základního vzdělávání nabízí také sobotní mateřskou školku jako přípravu pro nástup do první třídy a kurzy českého jazyka pro veřejnost.¹⁰⁵ KuBiK nepatří mezi projekt „Česká škola bez hranic“, ale má podepsanou smlouvu s MŠMT ČR, a tak žáci, kteří splní podmínky, mohou bez přezkoušení na základní škole v České republice získat české školní vysvědčení. Dle školního vzdělávacího programu se na chodu školy se podílí kvalifikovaní pedagogové a asistenti a zároveň škola úzce spolupracuje se základní školou Vejprnice nacházející se v Plzeňském kraji. Ta také přispívá ke zkvalitnění výuky a do budoucna plánuje vzájemné hospitace, zároveň jsou někteří pedagogové ze základní školy Vejprnice garanty pro 1. a 2. stupeň školy KuBiK.¹⁰⁶

Cíle a motivy se nijak zvláště neodlišují od ostatních zahraničních škol. Ve svém ŠVP škola popisuje, že na primární pozici je stavěn rozvoj jazykových a čtenářských kompetencí, ale v pozadí nezůstává ani historie, zeměpis či kulturní tradice Česka. Hlavní cíl vzdělávacího programu škola přetvořila do jednoduché věty:

¹⁰³ Tamtéž, s. 61-64.

¹⁰⁴ Česká škola Madrid, Krajský spolek. *Pravidla hodnocení*. [online]. Madrid, 2016 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <http://ceskaskolamadrid.es/cs/home/>

¹⁰⁵ Česká škola KuBiK. *Vzdělávací program České školy KuBiK* [online]. Frankfurt nad Mohanem, 2019 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.dt-kubik.de/>, s. 4.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 5-6.

„Žák si osvojí klíčové kompetence, které mu pomohou v jeho osobním rozvoji v sebevědomou bilingvní osobnost.“¹⁰⁷

Učební plány

S výukou dějepisných témat se žáci setkávají poprvé od čtvrté třídy v rámci předmětu „Vlastivěda České republiky“, ve kterém se realizují tři okruhy: „místo, kde žijeme“, „lidé kolem nás“ a „lidé a čas“. Žáci se začínají orientovat v historických a zeměpisných souvislostech a využívají při tom širší znalosti ze „svých škol“. Časová dotace pro vlastivědu je ve čtvrtém ročníku jedna hodina týdně, tedy 45 minut výuky. Žáci v prvním pololetí probírají zeměpis a v druhém pololetí se přes exkurz do občanské výchovy dostanou již ke zmiňovanému dějepisu českých zemí.¹⁰⁸ Žáci se nejprve učí, jak určovat letopočty, jak počítat čas, jak se historie periodizuje. Pak ale než dojde na samotná historická témata, jako je Velkomoravská říše či Habsburkové, se žáci věnují historické proměně místa, kde žijí nyní v Německu a historické proměně místa, odkud pochází či žije jejich rodina v České republice.¹⁰⁹ Poté se již tradičně věnují tématům prvního slovanského osídlení a dalším reáliím z českých dějin. Opomenout nelze ani Staré pověsti české.

Vlastivěda pokračuje i v ročníku pátém, kdy po zeměpisné a občanské části se opět dostává na řadu dějepisná. Žáci pokračují chronologicky. Učivo začíná třicetiletou válkou a jejími důsledky, pokračuje přes dějiny 19. století, kde bych ráda upozornila na konkrétní učivo ve školním vzdělávacím programu, a to na Národní obrození a vztah Čechů a Němců¹¹⁰, což je vzhledem k lokalitě školy velmi žádoucí. Poté se věnují tématům z dějin 20. století a končí vznikem České republiky.

Na druhém stupni již žáci mají vyučovací předmět dějepis samostatně, což je ve srovnání s výše zmíněnými školami první výrazná změna. Všechny zmiňované školní vzdělávací programy zahrnovaly historická a zeměpisná témata do jednoho předmětu „České země včera a dnes“. Předmět dějepis v podání České školy KuBiK je vytvořen na základě rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání, ale je přizpůsoben potřebám školy a jejím žákům, proto také nese název „Dějepis České republiky“. Ať již zní název jakkoli ohraničeně, skutečnost je taková, že se

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 7.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 27-29.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 28.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 29.

výuka dějin hodně opírá o znalosti žáků ze svých základních škol v rámci předmětu „Geschichte“, tedy je dějepis vyučován v širších souvislostech a opírá se zcela pochopitelně o německé dějiny. Výuka probíhá v časové dotaci jedna hodina týdně pro každý ročník.¹¹¹

Dějepis České republiky v šestém ročníku je takřka kopií učiva v České republice. Žáci se seznamují s prameny, historikovou prací, archeologií, periodizací dějin a počítáním času. Mezi další témata se řadí pravěk, a především pravěká naleziště v Hesensku a Čechách, staroorientální státy, antické Řecko a Řím a celý ročník je završen stěhováním národů.¹¹² Je tedy patrné, že do šestého ročníku jsou zařazena témata globální a pozornost není věnována pouze na oblast České republiky. V sedmém ročníku se tato skutečnost ale mění, a do hodin jsou vybrána pouze taková témata, která souvisí s vývojem v Českých zemích. Jsou to především události politických dějin středověku a raného novověku, která výrazně proměnila české země, ale nejsou opomenuta ani témata z dějin umění a kultury na příkladu stavebních a uměleckých památek.¹¹³ Po historickém exkurzu na poli českých a německých dějin, se v osmém ročníku okruh témat výrazně zvětšuje a je zvoleno výrazně širší spektrum témat, kterými se žáci v osmém ročníku zabývají. Není opomenuto ani Rusko a Osmanská říše, vznik USA, či Viktoriánská Anglie. V posledním ročníku se vyučují dějiny 20. století s větším důrazem na Československý prostor, často ve srovnání s jinými zeměmi. Velký prostor je věnovaný druhé světové válce a pozici Československa v ní, ale také vývoji Československa v letech 1945-1989.¹¹⁴

Hodnocení žáků probíhá podle pětistupňového klasifikačního řádu, ale důraz je kladen na správnou motivaci, práci s chybou a rozvoj klíčových kompetencí.¹¹⁵

3.6. Czech School of California

S posledním rozbořem školního vzdělávacího programu se dostáváme na jiný kontinent a konkrétně do Kalifornie ve Spojených státech. Česká škola v Kalifornii vychází z konceptu výuky českého jazyka v zahraničí pro děti vyrůstající ve vícejazyčném prostředí. Inspirací pro pojetí výuky a tvorbu školního vzdělávacího programu byla opět „Česká škola bez hranic“, která pro české zahraniční školy udává

¹¹¹ Tamtéž, s. 29.

¹¹² Tamtéž, s. 30-31.

¹¹³ Tamtéž, s. 31.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 32-34.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 38.

laicky řečeno „trend“, a i když nepatří do skupiny těchto škol, mají uzavřenou partnerskou spolupráci, díky které Česká škola v Kalifornii čerpá určité výhody.¹¹⁶

Myšlenka vytvořit školu již vznikla v roce 2010, kdy bylo uspořádáno setkání dětí a rodičů hovořících česky a z této iniciativy pak postupně vzešla idea o vytvoření vlastního vzdělávacího systému, což se nakonec podařilo v roce 2012.¹¹⁷

Česká škola v Kalifornii je neúplná škola, ale kromě jazyka a jazykové komunikace vyučuje také historické a geografické skutečnosti České republiky vycházející z rámcového vzdělávacího programu České republiky. Pro každý výukový stupeň je vymezen jeden garant výuky, dle potřeb školy jsou zapojeni do vyučovacího procesu další pedagogové, v čele školy stojí výkonná ředitelka spolu s ředitelkou vzdělávání. Výuka probíhá jednou týdně tak, aby žáci mohli plnit svoji povinnou školní docházku.¹¹⁸ Dle webových stránek školy navštěvují sobotní výuku žáci první až sedmé třídy. Školní vzdělávací program ale samozřejmě počítá s dalšími ročníky.

Učební plány

Učební plány počítají s oběma stupni základního vzdělávání. Vzdělávací obor člověk a jeho svět, kam náleží předmět „Můj český svět“, je vyučován u žáků prvního stupně již od první třídy v rámci předmětu prvouka, od čtvrté do páté třídy se jedná o vlastivědu. Za hlavní cíl si škola klade pěstování citového vztahu k českému prostředí. V učebním plánu je dotace předmětu nastavena na dvě hodiny týdně, ale výuka probíhá pouze jednu hodinu, další je věnována pro domácí přípravu.¹¹⁹

V období od první do třetí třídy se žáci seznamují se státními symboly, kulturním dědictvím České republiky, českými zvyky a tradicemi a historií ČR pomocí krátkých videí z „Dějin udatného národa českého“.¹²⁰ Ve čtvrtém a pátém ročníku se předmět „Můj český svět“ dělí na dějepisný (Lidé a čas) a zeměpisný (Místo, kde žiji – místo odkud pocházím). Témata ve čtvrtém ročníku jsou představena prostřednictvím historických osobností, jako jsou sv. Václav, Karel IV., Rudolf II.,

¹¹⁶ Česká škola bez hranic. *Česká škola bez hranic* [online]. Praha, 2021 [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <https://csbh.cz/partnerske-skoly/>

¹¹⁷ Czech School of California. *Czech School of California* [online]. California, 2013. [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechschoolofcalifornia.com/>

¹¹⁸ Czech school of California. *Vzdělávací program Czech school of California pro vzdělávání žáků 1. a 2. stupně*. [online]. California, 2021 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechschoolofcalifornia.com/>

¹¹⁹ Tamtéž, s. 7.

¹²⁰ Tamtéž, s. 30.

či J. A. Komenský, nebo také obdobím – doba husitská a Bílá hora. V dalším roce se vyučují dějiny 19. a 20. století, konkrétně osvícenští panovníci, průmyslová revoluce, Národní obrození, první a druhá světová válka, poválečný vývoj a vznik České republiky.¹²¹

Při přestupu žáků na druhý stupeň se název předmětu mění na „Dějepis české vlasti“, který navazuje na předešlé roky a je zaměřen na dějiny českého národa od počátků osidlování českých zemí až po současné problémy České republiky. V šestém a sedmém ročníku je výrazně méně témat, než která žáky čekají v následujících letech. Proč tomu takto je, je dáno tím, že vychází z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a jsou vybrána pouze témata týkající se českých dějin. Témata jsou charakterizována pro šestý ročník jako „Nejstarší civilizace a kořeny evropské kultury“, pro sedmý „Křesťanství a středověká Evropa“, pro osmý „Počátek nové doby. Modernizace společnosti“ a pro devátý „Moderní doba“.¹²²

Žáci si po celou dobu vzdělávání vedou své osobní portfolio, které je doplněno dvouměsíčními vzdělávacími plány pedagogů, ke kterým žáci postupně doplňují své práce, cvičební listy či domácí úkoly. Takto mají i rodiče pravidelný přehled o vzdělání svých dětí. Hodnocení žáků je slovní a každé pololetí a odvíjí se od klíčových kompetencí.¹²³

Shrnutí

Všechny výše zmíněné školní vzdělávací programy jsou si velmi podobné svojí strukturou. Co mají všechny tyto školy společné, je to, že mají podepsanou smlouvu s MŠMT ČR. Dvě zahraniční školy, konkrétně Londýn a Ženeva, patří do spolku „Česká škola bez hranic“ a dvě mají se spolkem navázanou partnerskou spolupráci. Jedná se o školu v Řezně a školu v Kalifornii. Školy, které nejsou součástí projektu, je škola v Madridu a Česká škola KuBiK ve Frankfurtu nad Mohanem. Všechny školy, kromě té ve Frankfurtu nad Mohanem, mají časovou dotaci pro výuku dějepisných témat jednu hodinu týdně. Česká škola Kubik má časovou dotaci dvě hodiny týdně, ale započítává do této skutečnosti i jednu hodinu domácí přípravy.

¹²¹ Tamtéž, s. 33.

¹²² Tamtéž, s. 34-38.

¹²³ Tamtéž, s. 42-43.

Školy v Řezně, Ženevě, Madridu a Frankfurtu nad Mohanem nabízejí výuku předškolního vzdělávání. Kromě České školy v Řezně, tyto zmíněné školy mohou navštěvovat žáci prvního i druhého stupně základního vzdělávání. Do skupiny k Ženevě, Madridu a Frankfurtu nad Mohanem se mohou přidat také škola v Londýně a škola v Kalifornii, které mají také zajištěnou výuku pro oba výukové stupně základního vzdělávání, přestože v Kalifornii momentálně probíhá výuka pouze do sedmého ročníku ZŠ. Česká škola v Řezně momentálně disponuje pouze předškolním vzděláváním a prvním stupněm ZŠ.

Výuka dějepisných témat je obsažena v konkrétních vyučovacích předmětech, které se v některých případech liší svými názvy. Pro první stupeň ZŠ byl vytvořen předmět „Můj český svět“, který se vyučuje v pěti zahraničních školách, a to v: Londýně, Řezně, Ženevě, Madridu a Kalifornii. Česká škola KuBiK ve Frankfurtu nad Mohanem je jedinou, která má pro první stupeň jiný název, a to „Vlastivěda České republiky“. Pro druhý stupeň ZŠ byl vytvořen také konkrétní předmět, a to „České země včera a dnes“, který se vyučuje v Londýně, Ženevě a v Madridu. V České škole KuBiK se vyučuje předmět „Dějepis České republiky“ a v České škole Kalifornii se jedná o „Dějepis české vlasti“.

Co se týče hodnocení žáků, tak většina škol zastává slovní hodnocení. Jedná se o školy v Řezně, Ženevě, Kalifornii a v Londýně, přičemž v Londýně dochází ke kombinovanému hodnocení, a to jak ke klasifikaci známkami, tak k slovnímu hodnocení na konci školního roku. V Madridu a ve Frankfurtu nad Mohanem volí klasifikaci známkami.

V grafické podobě by toto shrnutí vypadalo takto:

	Londýn	Řezno	Ženeva	Madrid	Frankfurt nad Mohanem	Kalifornie
MŠMT ČR	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
ČŠBH	ANO	NE	ANO	NE	NE	NE
Partnerství ČŠBH	NE	ANO	NE	NE	NE	ANO
Není součástí ČŠBH	NE	NE	NE	ANO	ANO	NE
Časová dotace	1 hod. týdně	2 hod. týdně	1 hod. týdně	1 hod. týdně	1 hod. týdně	1 hod. týdně
Předškolní vzdělávání	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	NE
První stupeň	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Druhý Stupeň	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Můj český svět	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
České země včera a dnes	ANO	NE	ANO	ANO	NE	NE
Jiný předmět	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Slovní hodnocení	ANO	ANO	ANO	NE	NE	ANO
Klasifikace známkami	ANO	NE	NE	ANO	ANO	NE

4. DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY

Didaktické prostředky je pojem, který se týká vědecké oblasti didaktiky a pedagogiky. Tímto pojmem se zabývalo mnoho autorů a ti také uvádějí různé definice, které se ale ve své podstatě shodují. Didaktické prostředky učitelé a žákům napomáhají při dosažení výukových cílů. Může se jednat o metody výuky, vyučovací formu, ale patří sem také učebnice, školní tabule, učební prostory či jiné prostředky, které jsou součástí vyučovacího procesu.¹²⁴

Jedna z klíčových otázek polostrukturovaného rozhovoru se týkala právě didaktických prostředků. Respondentů jsem se ptala, jaké výukové metody používají ve svých hodinách, s jakými didaktickými materiály pracují, ať už se jedná o učebnice, pracovní listy či jiné pomůcky, které pomohou žákům naplnit dané výukové cíle a pochopit vyučovanou látku. Ve většině případů se jedná o obdobné postupy, ale je zřejmé, že takto generalizovat není možné, i když styčné body se ve všech případech nacházejí. Na základě každého rozhovoru lze vyhodnotit, jakým způsobem a jakými cestami předávají vyučující znalosti a dovednosti žákům ve svých školách.

4.1. Učebnice

Učebnice je didaktický prostředek a kurikulární dokument, ve kterém se nacházejí odborná témata daného předmětu, které jsou metodicky uspořádány a didakticky ztvárněny tak, že umožňuje učení. Jedná se o zdroj poznání pro žáky, ale také o didaktický prostředek pro učitele.¹²⁵ V roce 2008 proběhl výzkum „Používání učebnic dějepisu v praxi“, který navázal na stejnojmenné průzkumy prováděné v letech 2000 a 2005.¹²⁶ S jistotou lze tvrdit, že průzkum, který byl v roce 2008 realizován, neodpovídá dnešní realitě, neboť výsledky ukazují, že nejpoužívanější dějepisnou učebnicí je „Dějepis“ z nakladatelství SPL – Práce (Stará řada)¹²⁷, které v současné době již učebnice nevydává. O stavu bádání ve výzkumu dějepisných učebnic pojednává kapitola v disertační práci Mgr. Petry Tannenbergové, *Analýza didaktické vybavenosti učebnic dějepisu pro 6. a 7. ročník základní školy*

¹²⁴ KALHOUS, Zdeněk a kol. *Školní didaktika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, s. 337.

¹²⁵ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998, s. 13–16.

¹²⁶ HUDECOVÁ, Dagmar. *Používání učebnic dějepisu v praxi*. Metodický portál: Články [online]. 08. 01. 2010, [cit. 06. 06. 2022]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/7237/POUZIVANI-UCEBNIC-DEJEPISU-V-PRAXI.html>

¹²⁷ Tamtéž, s. 37.

z roku 2011.¹²⁸ V průzkumu z roku 2008 byly zmíněny učebnice z nové řady SPL – Práce, nová i stará řada učebnic ze Státního pedagogického nakladatelství, učebnice z nakladatelství Fraus či učebnice z nakladatelství Prodos.¹²⁹

Základ poznání historických událostí pro žáky českých škol v zahraničí tvoří dějepisné učebnice, ale ne ve všech případech. V České škole bez hranic v Londýně si škola vytvořila vlastní učebnice, které jsou zároveň i pracovními sešity. Jedná se o zjednodušenou verzi českých učebnic, které byly vytvořeny tak, aby žáci neměli problém s porozuměním v textu a pochopili informace. „*My máme vlastní učebnice, máme je zjednodušené, aby jim děti rozuměly, což by kdejaký historik kroutil očima, ale je to nastavené tak, aby to každý žák zvládnul. Samozřejmě i pro některé to je velmi náročné.*“¹³⁰ Tyto „Dějepisné pracovní listy“, jak je Česká škola bez hranic v Londýně nazývá, obsahují obrázkové materiály, doplňovačky, krátké texty a nechybí ani vysvětlivky k symbolům, které se nacházejí u jednotlivých cvičení. K učebnicím škola dostává zpětnou vazbu a posudky od Národního pedagogického institutu.¹³¹ Ve zbylých školách to už ale s učebnicemi vypadá jinak. Co je pro Českou školu v Kalifornii, Českou školu v Řezně, Českou školu v Ženevě a Českou školu KuBiK společné, jsou učebnice od Vydavatelství Taktik vydávané pod názvem „hravý“. Jedná se o „Hravou vlastivědu“ a „Hravý dějepis“, učebnice, které jsou doplněny i o pracovní sešity a většina vyučovací jednotky se točí kolem práce s těmito materiály. Učitelé si tyto učebnice a pracovní listy pochvalují pro jednoduchou češtinu, vhodně zvolené obrazové materiály a vizuální podněty pro žáky – „Zapamatuj si!“ „Viš, že?“, či pouze tučné zvýraznění textu.¹³² V České škole bez hranic v Ženevě probíhá výuka na druhém stupni blokově, a to pro všechny ročníky dohromady, dvě hodiny v měsíci. Proto učebnice „Hravý dějepis“ není ve výuce primárním zdrojem, ale s učebnicí žáci pracují převážně doma. Paní učitelka Jana Dusíková klade důraz na to, aby žáci byli schopni si sami vyhledat informace v textu, tedy v učebnici, a aby se žáci naučili

¹²⁸ TANNENBERGOVÁ, Petra. *Analýza didaktické vybavenosti učebnic dějepisu pro 6. a 7. ročník základní školy*. [online]. Brno, 2012 [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/t0x959/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.

¹²⁹ HUDECOVÁ, D. *Používání učebnic...*, cit. d., s. 38–39.

¹³⁰ Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

¹³¹ Národní pedagogický institut České republiky, *Stanovisko k sadě učebních materiálů České školy v zahraničí (Česká škola bez hranic Londýn) na základě požadavku MŠMT ze dne 10. 7. 2020*, nepublikovaný rukopis, Praha, 2020, [cit. 17. 05. 2022], 2 s., interní materiál školy, za laskavé poskytnutí děkuji paní Ivoně Klemensové, spoluředitelce České školy bez hranic Londýn.

¹³² Hana Spijkers, Česká škola KuBiK.

pracovat s informacemi. Zároveň si takto sami tvoří zápis a ve škole se paní učitelka snaží vést výuku rozmanitě a zajímavě s využitím jiných didaktických prostředků.¹³³

V neposlední řadě vyvstává otázka, jak je to s ostatními, ještě nezmíněnými školami. V České škole Madrid byly učebnice v minulosti používány¹³⁴, ale postupem času učitelé dospěli k tomu, že učebnice nesplňují jejich požadavky, a tak si vytváří vlastní výukové materiály, které jsou velmi různorodé.¹³⁵ Podobný způsob má i škola Okénko Londýn, kde si sami učitelé vytváří pomůcky, které jsou pro ně nejvíce vhodné a díky kterým dokážou žáci nejlépe porozumět učivu.¹³⁶

4.2. Jiné didaktické prostředky

Učebnice velmi často hrají ve výuce dominantní roli. Zároveň také pomáhají vyučujícím s obsahem probíraného tématu¹³⁷, ale náplní vyučovacích jednotek není ve všech školách pouze práce s učebnicemi. Často učitelé využívají i jiné materiály k naplnění daných výukových cílů. Napříč všemi rozhovory se jednohlasně učitelé shodují na časové ose, která pomáhá žákům se orientovat v daném historickém období. V České škole Kalifornii si žáci vyrábějí časovou osu sami, což umocňuje jejich orientaci v historických událostech: „*S žáky jsme si vytvořili takovou ruličku, která představuje časovou osu a děti se v tom vždycky orientují a podle tématu, které probíráme, si tam to dané téma nalepí.*“¹³⁸

Důležitým prvkem pro výuku českých dějin jsou historické mapy.¹³⁹ Používání map je pro žáky velmi podstatné, neboť některá místa mohou být pro žáky velmi abstraktním pojmem, proto je vhodné s touto pomůckou neustále pracovat. Mnoho map je také obsaženo ve výše zmiňovaných učebnicích. Mimo mapy jsou používány i audiovizuální materiály jako videa, obrázky, historické dokumenty či filmy. Můžeme jmenovat konkrétně „Opráski sčeskí historje“ nebo videa z fondu ČT edu vydávané Českou televizí, které ráda využívá paní učitelka Hana Spijkers z České školy KuBiK, u paní Jany Dusíkové z Ženevy byly zmíněny „Toulky českou minulostí“. Oblíbeným typem videí pro Českou školu Madrid, Českou školu Kalifornie a Českou školu v Řezně jsou „Dějiny udatného českého národa“, s kterými žáci mohou pracovat

¹³³ Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

¹³⁴ Během rozhovoru paní Elena Bartošová nezmiňuje, které učebnice by škola v minulosti používala.

¹³⁵ Elena Bartošová, Česká škola Madrid.

¹³⁶ Jana Nahodilová, Okénko Londýn.

¹³⁷ Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

¹³⁸ Jana Wichová, Czech school of California.

¹³⁹ Paní Hana Spijkers z České školy KuBiK nezmiňuje používání historických map ve výuce.

doma¹⁴⁰ nebo k nim dostanou různé otázky, a to buď ve škole nebo za domácí úkol.¹⁴¹ Z internetových zdrojů byly zmíněny fondy České školy bez hranic, kde si vyučující navzájem sdílí své materiály¹⁴² nebo portál History lab, kde žáci analyzují dobové fotografie, mapy či prameny interaktivně.¹⁴³

Některé české školy disponují vlastní knihovnou¹⁴⁴, do které žáci mohou „sáhnout“ při tvorbě vlastních prezentací či referátů, které v průběhu roku zpracovávají. Tímto se dostáváme k dalším didaktickým prostředkům, a tím je sekundární literatura. Během rozhovorů jsme na téma sekundární literatury narazily sporadicky. V České škole Londýn paní učitelka sekundární literaturu nevyužívá vůbec, neboť je pro žáky těžká, každý žák má jinou jazykovou úroveň¹⁴⁵, ale při nahlédnutí do jejich učebnice vlastivědy pro 5. ročník jsem narazila na krátké texty, které byly vyňaté z časopisů, knih či webových stránek, čímž se žáci částečně dostanou k autentickým textům.¹⁴⁶ Výhodou sekundární literatury je český jazyk, na který je v českých školách kladen největší důraz. Při výuce pravěku žáci čtou *Lovce mamutů* od Eduarda Štorcha¹⁴⁷. Paní učitelka Hana Spijkers klade na literaturu ve srovnání s ostatními vyučující největší důraz. Žáci si vedou čtenářský deník v rámci českého jazyka a paní učitelka spolupracuje s vyučující češtiny tak, že žáci mají v seznamu literatury doporučené četby jednu knihu z první světové války, jednu knihu z druhé světové války a jednu z období komunismu. „*Za první světovou válku je to samozřejmě Dobrý voják Švejk, kterého žáci znají i z německých škol. Postupem času jsem ale polevila, takže jsem ráda, když čtou i třeba něco z jiného období. Když vím, že žák není v jazykových kompetencích tolik zdatný, dovoluji také zhlédnout autentický*

¹⁴⁰ Elena Bartošová, Česká škola Madrid.

¹⁴¹ Jana Wichová, Czech school of California.

¹⁴² Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

¹⁴³ HistoryLab.cz — Digitální aplikace pro práci s historickými prameny. *HistoryLab.cz — Digitální aplikace pro práci s historickými prameny* [online]. 2016 [cit. 19. 04. 2022]. Dostupné z: <https://historylab.cz/>. Práci s tímto portálem využívá u starších žáků pan učitel z České školy Madrid.

¹⁴⁴ Vlastní knihovnu zmiňuje v rozhovorech Elena Bartošová z České školy Madrid a Jana Nahodilová, Okénko Londýn.

¹⁴⁵ Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

¹⁴⁶ „*Velehrad je jedním z nejvýznamnějších poutních míst Moravy. Jeho historie se začala psát před více než 800 lety, kdy do údolí říčky Salašky přišlo prvních 12 cisterciáckých mnichů, aby nedaleko obce Veligrad (...) vybudovali svůj klášter. Právě na základě své polohy dostal klášter své jméno a stal se záhy nositelem mnohem starší duchovní tradice, která sahá až do 9. století, kdy na Moravu přišli slovanští věrozvěstové Konstantin a Metoděj...*“ Text v učebnici pro 5. ročník, dostupný z: <http://www.velehradinfo.cz/o-velehradu/>. Česká škola bez hranic Londýn, *Vlastivěda 5. třída, Dějepisné pracovní listy*, nepublikovaný rukopis, Londýn, 2020, [cit. 17. 05. 2022], interní materiál školy, za laskavé poskytnutí děkuji paní Ivoně Klemensové, spoluředitelce České školy bez hranic Londýn.

¹⁴⁷ Česká škola KuBiK a Česká škola v Kalifornii.

film, o kterém napíše nějakou zprávu.“¹⁴⁸ Během rozhovoru s paní učitelkou Janou Wichovou jsme téma sekundární literatury probíraly také a ukázala mi knihy, které ráda používá. Jednalo se o knihu *Panovníci českých zemí* od Petra Čorneje, ze které žáci často čerpají informace při tvorbě referátů. Pro její osobní potřebu používá *Dějiny českých zemí od počátku k dnešku* z nakladatelství Sun, z které si dělá přípravy. Paní učitelka také pochvalovala čítanky z nakladatelství Duhová škola, které mají texty založené na kultuře i historii, takže takto jsou schopni propojit probíraná témata.¹⁴⁹ Tento fenomén propojování českých dějin s čtecími kompetencemi žáků je zmiňován během každého rozhovoru.

Český jazyk, literatura a výuka reálií českých zemí, jak obecně nazývají historické a zeměpisné předměty učitelé v českých školách, je velmi propojená. Je to pochopitelné. Výuka v českých školách trvá 32 sobot, někdy je výuka dějin vyučována blokově, tudíž je velmi důležité vhodně volit výukové metody a zároveň šetřit co nejlépe časem. Dle rozhovorů se to ale převážně učitelům daří. Je to hlavně díky snaze propojit všechny předměty do jednoho dne. „*Téma je pro nás zaštiťující a provází nás celý den. V dějepise se tématu věnujeme obsahově, pak je výuka českého jazyka a literatury, takže vybereme text, který je z historického či kulturního tématu a na tom se zabýváme gramatikou, zkoumáme slohový útvar nebo něco, co konkrétně chceme probrat.*“¹⁵⁰

4.3. Výukové metody

Volba výukové metody závisí na několika faktorech, z nichž můžeme zmínit například učební styl žáků a jejich schopnosti, obsah učiva, zvláštnosti žáků či podmínky a prostředky školy.¹⁵¹ Z těchto faktorů lze s jistotou vypíchnout podmínky a prostředky školy a také zvláštnosti žáků, neboť české školy v zahraničí mají podmínky pro průběh vyučovacího procesu značně omezené, především časově, žáci do školy docházejí dobrovolně, tudíž je velmi důležité žáky správně motivovat a zaujmout. Proto je volba vhodných výukových metod velmi důležitá, a i když během rozhovorů nebyly výukové metody nijak pojmenovávány či klasifikovány, lze je na základě poznatků z výzkumu klasifikovat dle J. Maňáka a V. Švece.¹⁵²

¹⁴⁸ Hana Spijkers, Česká škola KuBiK.

¹⁴⁹ Jana Wichová, Czech school of California.

¹⁵⁰ Jana Nahodilová, Okénko Londýn.

¹⁵¹ ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 154.

¹⁵² MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 4.

Klasické výukové metody používají všechny zkoumané zahraniční školy, z nichž můžeme jmenovat Českou školu Londýn, ve které při výuce dějepisných předmětů žáci pracují s vizuálními podněty jako jsou obrazové materiály či prezentace, dále žáci v hodinách pracují s texty a výklad je doplněn formou přednášky.¹⁵³ Paní učitelka Hana Spijkers v České škole KuBiK preferuje klasické výukové metody jako je vyprávění, vysvětlování a práce s textem.¹⁵⁴ V madridské škole na druhém stupni pan učitel žákům dějiny vypráví, ale formou, kdy se snaží v žácích vyvolat nějaký pocit a na základě tohoto pocitu rozpoutává diskuzi a snaží se vést žáky k vlastnímu úsudku.¹⁵⁵

Mezi aktivizující metody patří například diskuse, heuristické metody, didaktické hry a metody inscenační a situační. Tyto metody vedou žáky k tomu, aby se intenzivněji podíleli na výuce.¹⁵⁶ Diskusní metody jsou pro žáky českých zahraničních škol velmi atraktivní, probíhají většinou během závěrečné fáze vyučovacího procesu a tato metoda je využívána u všech zkoumaných škol. „V posledních deseti minutách vždycky probíhá diskuse, to je hodně baví. Mám spojené pářáky a sedmáky, takže diskuse je velmi zajímavá, neboť ti mladší se vždycky na něco ptají starších. Často žáky odkazují na rodiče a prarodiče, aby se o tématu pobavili doma a tyto informace si ve třídě navzájem sdělují a diskutují o nich.“¹⁵⁷ Mezi oblíbené metody patří také inscenační metody či „role-play“. Dramatizaci ve výuce zmiňuje paní učitelka z České školy Londýn, v České škole v Kalifornii zase žáci mívají pravidelné besídky, kde inscenují různé scénky týkající se historických událostí, osobností či kultury.¹⁵⁸ V neposlední řadě jsou do školní výuky zařazeny i didaktické hry. Tuto metodu využívá paní učitelka Lucie Konfrštová z České školy v Řezně a v Madridu paní ředitelka představuje didaktické hry ve formě běhacích her, při kterých žáci například seřazují chronologicky kartičky s historickými událostmi.¹⁵⁹

Komplexní výukové metody, kam je zařazeno například kritické myšlení, samostatná práce žáků, skupinová výuka, projektové vyučování a mnohé další jsou

¹⁵³ Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

¹⁵⁴ Hana Spijkers, Česká škola KuBiK.

¹⁵⁵ Elena Bartošová, Česká škola Madrid.

¹⁵⁶ Aktivizující výukové metody. Metodický portál / Odborné články [online]. 23. 11. 2011 [cit. 04. 05. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>

¹⁵⁷ Jana Wichová, Czech school of California.

¹⁵⁸ Jana Wichová, Czech school of California.

¹⁵⁹ Elena Bartošová, Česká škola Madrid.

obecně pro české školy v zahraničí nejvíce vhodné. Výuka v zahraničí přináší úplně nové možnosti a situace, s kterými je třeba se vypořádat a je potřeba využít všechny aspekty, které mohou vyučování naplnit tak, jak jsou výukové cíle stanoveny. Co je klíčové a společné pro české zahraniční školy a co bylo při každém rozhovoru zdůrazněno, je probouzet v žácích náklonost k České republice, a aby žáci byli schopni se v budoucnu zařadit do české společnosti. K tomu není zapotřebí nijak zvláště fabulovat a měnit fakta, ale je třeba žákům zpřítomnit zvyky, kulturu a tradice České republiky, což se děje především formou těchto komplexních výukových metod. Tradice, kultura i zvyky navazují na dějiny českých zemí, jsou s nimi spjaté státní svátky, významné dny a osobnosti a tyto skutečnosti jsou žákům představeny formou projektů, kdy žáci tvoří různé produkty, setkávají se s lidmi a navštěvují paměťové instituce. „*Všechno se snažíme připomínat a ze všeho se snažíme udělat akci. To, co k Česku patří. Chceme, aby to byl pro děti zážitek.*“¹⁶⁰ V ženevské škole si žáci tvořili historické kvarteto, pracovali ve skupinách, pak si jej i zahráli. Při výuce moderních dějin se žáci učí v životních situacích, kdy se setkávají s pamětníky, povídají si s členy Sokolu při pikniku¹⁶¹, žáci také tvoří historické / výtvarné komiksy nebo natáčejí rozhovory s pamětníky.¹⁶²

Shrnutí

Pro naplnění výchovně–vzdělávacích cílů je třeba využít celou škálu didaktických prostředků. Mezi zkoumanými didaktickými prostředky byly učebnice, které hrají dominantní roli, ať už jako prostředek pro učení žáků nebo jako zdroj učitelovy přípravy.¹⁶³ Dalšími prostředky byly různé audiovizuální pomůcky či obrazový materiál, či jiné internetové fondy a také sekundární literatura, která je ve školách využívána sporadicky, a hlavně dle jazykových kompetencí žáků. Sekundární literatura je důležitým prvkem hlavně při tvorbě vlastních žákovských referátů, ale zkušenost je taková, že žáci nejvíce využívají různé webové stránky, jejichž relevantnost diskutují s vyučujícími.¹⁶⁴ Zajímavý postoj k sekundární literatuře zaujímá paní učitelka Hana Spijkers z České školy KuBiK ve Frankfurtu nad Mohanem, jejíž žáci v rámci českého jazyka i dějepisu České republiky mají

¹⁶⁰ Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

¹⁶¹ Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

¹⁶² Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

¹⁶³ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 277–278.

¹⁶⁴ Jana Nahodilová, Okénko Londýn.

zavedenou povinnou četbu ze třech historických období českých dějin – první světová válka, druhá světová válka a období komunismu. V závěru kapitoly jsem také klasifikovala výukové metody a jejich použití ve výuce. Mimo tyto didaktické prostředky používají učitelé různé pracovní listy, které si buď tvoří sami nebo kopírují žákům listy z pracovních sešitů, pokud žáci těmito sešity nedisponují.¹⁶⁵ Učitelé mají jistě v zásobě mnoho metod, které v rámci výuky využívají a určitě by bylo zajímavé sledovat výuku určitého tématu z historie českých zemí v rámci výukových metod.

¹⁶⁵ Jana Wichová, Czech school of California.

4. VÝUKA ČESKÝCH DĚJIN

4.2. Interpretace výsledků šetření

Texty v následujících podkapitolách reflektují přímé výpovědi respondentů vybraných škol. Rozhovory byly vedeny s paní ředitelkou Mgr. Ivonou Klemensovou z České školy bez hranic v Londýně, s paní učitelkou Mgr. Lucií Konfrštovou z České školy v Řezně, s paní ředitelkou Mgr. Janou Dusíkovou z České školy bez hranic v Ženevě, s paní předsedkyní Mgr. Elenou Bartošovou z České školy v Madridu, s paní učitelkou Mgr. Hanou Spijkers z České školy KuBiK ve Frankfurtu nad Mohanem, a s paní ředitelkou vzdělávání Mgr. Janou Wichovou z České školy v Kalifornii a paní učitelkou Mgr. Janou Nahodilovou z České a slovenské školy Okénko Londýn.

4.2.1. Czech School Withnout Borders, London

Jak probíhá výuka v České škole bez hranic v Londýně jsem probírala s paní Ivonou Klemensovou, spoluředitelkou školy, jednou z vyučujících historii českých zemí¹⁶⁶. Paní Klemensová se k výuce dějepisu dostala až v Londýně, což bylo z počátku náročné, hlavně kvůli přípravám na vyučování. „*Pro mě je to hrozně pěkné, čím dýl jsem v zahraničí, tak v tom nacházím větší smysl a hrozně mě to baví, a takto to chci předat i mým žákům zde v Londýně.*“ Takto mi odpověděla na otázku, jaké to je, učit dějepis českých zemí za hranicemi České republiky.

Dějiny českých zemí nejsou pro žáky a vyučující základních škol v Londýně příliš zajímavé a dle slov paní Klemensové, dokonce o dějinách českých zemí nemají ani povědomí. Moment, kdy se české a britské dějiny doopravdy dotýkají či nějak propojují, je při výuce moderních dějin, konkrétně v případě Mnichovské dohody. Interpretace této historické události je ovšem různá. V České republice se přidává přívlastek zrada, zatímco pro Brity jde pouze o dohodu či smlouvu.¹⁶⁷ Mnichovská dohoda je pouze příklad toho, jak náročná je výuka českých dějin pro žáky navštěvující své základní školy ve Velké Británii. Cílem vyučujících v České škole v Londýně je propojovat, a především vyučovat české dějiny na pozadí anglických dějin, aby si žáci uvědomovali, že to, co se zrovna dělo v Anglii, tak ve střední Evropě a na půdě českých zemí se události mohly vyvíjet zcela odlišně. Koncept výuky v anglických

¹⁶⁶ V současnosti paní Klemensová nevyučuje.

¹⁶⁷ Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

školách není chronologický, tudíž je náročné navázat či čerpat znalosti žáků pro výuku dějepisu na české škole. Výhodou je, že škola má své vlastní učebnice, tudíž tam reflektují jak události anglických dějin, tak samozřejmě události z dějin českých. „*V posledním, devátém ročníku již záměrně probíráme anglické a české dějiny a tam to funguje už lépe.*“ Pro mě byla tato zjištění velmi šokující, vždyť přeci Jan Lucemburský bojoval ve stoleté válce, myšlenky Jana Viklefa ovlivnily mistra Jana Husa, československá exilová vláda se nacházela v Londýně. Během rozhovoru jsem zjistila, že toto jsou důležité momenty pro nás, ale pro Velkou Británii vůbec ne. Naopak, když se žáci tyto skutečnosti dozvídají, tak je to pro ně nová zkušenost a mají zase o krok blíže k České republice.¹⁶⁸

Výuka na druhém stupni probíhá střídavě. To znamená, že jeden týden jsou žáci ve školách a druhý týden probíhá výuka online. Důvodem pro tuto formu výuky bylo, že ne všichni vyučující jsou v Londýně. Někteří jsou v Německu, jiní v České republice. S tímto také souvisí to, že se v hodinách dějepisu nedělají nějaké větší projekty, neboť je náročné navazovat na různé formy vyučování. V době před koronavirovou pandemií, kdy škola fungovala pouze prezenčně, ale žáci tvořili výtvarně–historické komiksy či natáčeli rozhovory s pamětníky. Tyto projekty probíhaly v rámci „povinně volitelného předmětu“. Žáci během tvorby projektů čerpali buďto z učebnice, internetu nebo knihy, kterou třeba mají doma. Žáci se také dostanou mimo svoje učebny, a to hlavně při mimoškolních aktivitách. V rámci školy proběhl jednodenní výlet po Londýně „Po stopách slavných Čechoslováků“, k výročí Sametové revoluce či stému výročí Československé republiky probíhaly workshopy s více školami z Londýna na české ambasádě. Některá výročí neslaví plošně, ale vždy urgují své učitele, aby tato výročí či blížící se státní svátky zasadili učitelé do výuky.

Výuka předmětů „Můj český svět“ a „České země včera a dnes“ probíhá chronologicky a začíná se ve čtvrté třídě. V tomto období se žáci dostanou až k tématu Jana Husa, v páté třídě žáci učivo opakují a postupně na něj navazují. Dále se pokračuje až do třídy osmé, kdy žáci proberou učivo až do současnosti a v devátém ročníku se všechno opakuje. Z toho vychází, že třídy jsou samostatné a ne spojené, jak to bude v jiných případech v jiných školách.

¹⁶⁸ Ivona Klemensová, Česká škola bez hranic Londýn.

Na závěr každého rozhovoru jsem se zajímala o zpětnou vazbu žáků k výuce dějepisu. Dle slov paní Klemensové, vše hodně záleží na jazykových kompetencích každého žáka. Jakmile je na tom s češtinou lépe, je pro něj dějepis více srozumitelný a zábavný. Samozřejmě se najde část žáků, která se více ztrácí, ale škola se snaží využívat podpůrné prostředky, aby své žáky neztratila. V rámci výuky dějepisu využívají některé didaktické prostředky k reflexi, jindy se žáků jednoduše zeptají, co je baví. *„Nedávno jsem se bavila s učitelkou v deváté třídě, která mi říkala, že žáky nejvíce bavilo, když měli prezentaci, u které mohli diskutovat. Někdy je to dobré, že nemusí neustále něco tvořit a psát. Snažíme se to obměňovat, aby je to neustále bavilo. Každé dítě je různé a je třeba s tím pracovat.“*

4.2.2. Česká škola v Řezně

Rozhovor ohledně výuky dějepisu v České škole v Řezně probíhal s Mgr. Lucií Konfrštovou, která od školního roku 2021/22 vede kurz „Můj český svět“, který se koná pouze v online prostředí. Dle jejího názoru převládá velká motivovanost žáků k výuce, neboť žáci mají velký přehled a také znalosti ze svých kmenových škol a na těchto znalostech staví výuku. Také je u žáků vidět zájem o zemi, kde jejich rodiče či prarodiče vyrůstali.

Není neznámým faktem, že české a německé dějiny jsou úzce provázány, jedná se z velké části o dějiny společné, a to je právě to, co žáky nejvíce zajímá a oslovuje. Jakou roli hraje kontext místa, kde se daná škola nachází, byla jedna z otázek rozhovoru a odpověď na tuto otázku byla více než očekávaná. Velkou! Řezno bylo v minulosti významným obchodním místem, Čechy spadaly pod řezenskou diecézi a byl zde korunován Vladislav II. českým králem. To je krátký výčet Česko–německé historie v Řezně. Významná je i poloha Řezna, která je v blízkosti hranic s Českou republikou.

Výuka předmětu „Můj český svět“ probíhá ve dvouletém cyklu, kdy v jednom roce žáci probírají dějiny českých zemí a ve druhém geografii České republiky. Tento kurz navštěvují žáci od 4. ročníku základní školy. Mezi nejdůležitější zdroje poznání zařazuje paní Konfrštová jednoznačně učebnici a pracovní sešity z vydavatelství Taktik pod názvem Hravá vlastivěda pro 4. a pro 5. ročník. Pokud se chce paní učitelka zaměřit na některé téma více nebo ji ve výuce chybí, připravuje pro žáky také vlastní pracovní listy. Ráda ve svých hodinách využívá četné množství metod a pomůcek,

z nichž zmiňuje práci s texty, mapami, obrázky a také žákům pouští krátká videa. Paní učitelka zmiňuje, že se snaží žáky neustále aktivizovat a zapojovat do výuky formou různých didaktických her a diskusí, ale také nezavrhuje ani frontální výuku a vlastní výklad. Žáci během roku také tvoří referáty na různá témata, která zpracovávají jak písemně, tak i graficky a některé výtvary žáků jsou velmi povedené. Pro paní učitelku je velmi důležitá představivost žáků, neboť cílem jejích hodin je především propojovat Česko–německou historii a dávat historické události do kontextu a souvislostí, s čímž žákům velmi pomáhá časová osa.

Paní učitelka zmiňovala také velké množství mimoškolních aktivit či projektů, které se v České škole v Řezně konají. Většina těchto akcí se pojí s kulturními tradicemi České republiky, tudíž žáci a jejich učitelé pletou tradičně pomlázky, pořádají karnevaly, setkávají se při různých výročích a státních svátcích a také oslavují osobnosti českých dějin. Paní učitelka mě odkázala na internetové stránky školy, kde všechny tyto akce popisují. Žáci například vybarvovali a poté smyslově skládali komiks, který se týkal života a smrti svatého Václava, poslouchali písně, a nakonec se shodli na tom, že je potřeba zachovat přátelské vztahy mezi Českou republikou a Německem a také žít v míru, jak tomu kázal svatý Václav.¹⁶⁹ Další zajímavé projekty souvisí s učivem moderních dějin, se kterými zatím paní Konfrštová zkušenosti nemá, neboť se k tomuto tématu dle osnov s žáky nedostala, ale tyto projekty, které vede organizace Post Bellum, probíhají nezávisle na obsahu výuky a osnov předmětu „Můj český svět“. Žáci také navštěvují muzea (Muzeum bavorské historie v Řezně) a jezdí na výlety do České republiky. Letos má paní učitelka v plánu výlet do Sudetoněmeckého muzea v Mnichově, jehož návštěva by měla žákům učivo doplnit.

Žáci mají velmi pozitivní vztah k dějinám, baví je Česko – německé propojení dějin, a právě tyto spojitosti nejvíce žáky zajímají a oslovují. V hodinách paní učitelka pravidelně pracuje s reflektivními metodami a pravidelně se setkává s rodiči a žáky na schůzkách. „*Na schůzkách hodnotíme průběh výuky, je prostor pro otázky a podobně. Na konci každé hodiny také proběhne evaluace, shrneme, co jsme se nového naučili a co se dětem líbilo.*“

¹⁶⁹ Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V.. *Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V.* [online]. Nedatováno [cit. 03. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceskaskolavrezne.de/>

4.2.3. Česká škola bez hranic Ženeva

Výuku v České škole v Ženevě mi představila paní ředitelka, která je zároveň třídní učitelkou pátého a šestého ročníku, paní Mgr. Jana Dusíková. Paní Jana Dusíková vyučuje dějepis žáky na druhém stupni, je vystudovaná právnička, která měla k historii obecně vždy blízko a svoji práci bere jako poslání a způsob, jak dětem žijícím za hranicemi České republiky předat lásku k České zemi.¹⁷⁰

Česká škola v Ženevě se nachází několik kilometrů od hranic s Francií, ze které valná většina žáků dojíždí. Co se spojitosti s dějinami českých zemí týče, žáci ve svých kmenových školách toho velké množství o České republice nezaslechnou. Jak ve Švýcarsku, tak ve Francii se vyučuje historie především ta národní. Tuto skutečnost má možnost paní Dusíková srovnat díky svým dětem, které navštěvují místní školy a sama má možnost nahlédnout do kurikula francouzského vzdělávacího systému. Přeci ale jenom jsme na nějaké paralely narazily, a to na švýcarskou reformaci vycházející také od Jana Husa či na období Napoleona Bonaparte a bitvu u Slavkova, větší souvislosti vyvstávají při výuce moderních dějin.

Cílem ve výuce dějepisných předmětů je představit pouze české, potažmo československé dějiny a pokud to je možné a učivo se prolíná s francouzskými či švýcarskými dějinami, je snahou tyto skutečnosti vždy propojit. Učivo na prvním stupni kopíruje české osnovy, na druhém stupni mají osnovy schválené jinak a to tak, že v šestém ročníku začínají učivem Marie Terezie a pokračují až k moderním dějinám v devátém ročníku. Skutečnost je ale taková, neboť fluktuace dětí je obrovská, že žáci veškeré učivo od Marie Terezie až po současnost proberou za jeden rok školní docházky. „*Je to docela velké sousto, ale pracujeme s časovou osou, aby děti měly přehled v celém kontextu. To znamená, že některá témata projedeme tzv. „horkou jehlou“ a na jiná se zaměříme více.*“¹⁷¹ Dějepis, respektive „České země včera a dnes“ probíhá blokově jednou za měsíc dvě hodiny, žáci hodně pracují z domova, plní úkoly, dívají se na dokumenty a píšou si také zápisky. Do výuky paní učitelka pravidelně zapojuje projektové vyučování, z nichž mi jedno krátce popsala: „*Projekt se nazýval „Po stopách vzniku Československa“, neboť ve Švýcarsku žil Masaryk a k vyhlášení Československa došlo právě v Ženevě. S žáky jsme chodili po různých místech, kde jsme natáčeli reportáž a dívali se na to, kde Švýcarsko nechalo nějakou stopu*

¹⁷⁰ Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

¹⁷¹ Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

v českých dějinách.“ Žáci také navštívili muzeum reformace, kde se nachází list, ve kterém si pání stěžují králi Zikmundovi na upálení Jana Husa a v plánu je i přednáška v OSN „Česká republika v mezinárodních institucích“. Před OSN se nachází také socha Jana Masaryka, s jejíž návštěvou akci spojí a připomenou si i jeho práci.

V neposlední řadě zůstala otázka, jak je to se zpětnou vazbou od žáků a jejich pohledu na dějepis. Žáci se dle paní učitelky na dějepis těší, je to jejich oblíbený předmět po češtině. Co je podle paní učitelky náročné, tak je vzbudit u žáků zájem, především u starších žáků, kteří mají postupem času své školy náročnější a motivace navštěvovat Českou školu v Ženevě klesá. Velký podíl v tomto hraje vůle rodičů, ale samozřejmě i školy, která se snaží být atraktivní a zdůrazňuje benefity, které z tohoto studia plynou.

4.2.4. Česká škola Madrid

Paní Elena Bartošová je předsedkyní krajanského spolku České školy Madrid a předměty „Můj český svět“ a „České země včera a dnes“ nevyučuje. Na rozhovoru lze ale vidět, že se o své žáky zajímá, zajímá se o to, jak výuka probíhá a díky tomu mi mohla poskytnout odpovědi na otázky, které jsem jí položila. Paní Elena se na rozhovor připravila a některé dotazy předala svým kolegům, kteří dějepisné předměty vyučují. Práci v České škole bere především jako výzvu, a to z hlediska několika aspektů. Jedná se hlavně o motivaci žáků, neboť jejich docházka do České školy je dobrovolná a také o časovou náročnost, schopnost dokázat skloubit znalosti žáků ze španělských škol a tyto znalosti využít ve prospěch České školy. Mimo jiné hovořila o užitečnosti historie a jejím významu pro dnešní dobu. Paní Bartošová učila v České republice český jazyk a literaturu, zaměřuje se na speciální pedagogiku a učila žáky s vývojovou poruchou učení, tudíž musela hledat jiné přístupy ve výuce. Tuto skutečnost porovnávala s výukou v České škole Madrid, neboť i zde musejí učitelé hledat jiné přístupy a cesty, jak vyučovat efektivně v relativně krátkém časovém úseku. Žáci z České školy Madrid jezdí do České republiky na přezkoušení a dle slov paní Bartošové jsou žáci v českých školách úspěšní.¹⁷²

¹⁷² Díky akreditaci žáci jezdit do České republiky nyní nemusí. Paní Bartošová mluvila o minulosti, kdy tomu takto bylo.

Cílem výuky dějepisných předmětů na obou stupních základní školy je, aby žáky výuka především bavila. „*Není to o předávání kvantity, ale spíše kvality. Takovým způsobem, že žáci dostanou ten základ, jsou správně motivováni a toto se snažíme pak rozvíjet i při mimoškolních aktivitách.*“¹⁷³ Každý vyučující má svůj přístup k výuce a každý si najde svoji vlastní cestu, která mu vyhovuje. Podle paní Bartošové je ideální forma výuky projektová, což se v České škole Madrid daří prosazovat a funguje to. V praxi to znamená, že žáci se učí český jazyk a literaturu na textech, které nesou obsah týkající se historie, zeměpisu či kultury České republiky a naopak. Výuka neprobíhá chronologicky, ale vyučuje se v tématech, což pro projektové vyučování je ideální kombinace. Když jsem se paní předsedkyně ptala na využívání znalostí žáků ze španělských škol, potvrdila mi, že se jedná především o geografické znalosti, ale ty historické mají žáci v kontextu velmi okrajově a dějepisné učivo je pro ně spíše novou záležitostí. Ale i v Madridu se naleznou paralely nejen k dějinám českých zemí, ale i v kultuře. Jedná se především o vládu habsburského rodu, což si žáci uvědomují, slavné Pražské Jezulátko, které pochází ze Španělska, či boj československých dobrovolníků, kteří bojovali v interbrigádách ve španělské občanské válce. Žáci jsou vedeni k samostatnosti a vlastním úsudkům. Žáci vytváří prezentace, referáty, či různé projekty. „*Jednou si každý žák vybral nějakou památku v České republice a svým spolužákům udělal prohlídku dané památky a něco o ní řekl. Některé jdou procházet i virtuálně, takže to bylo skvělé. V tomto malém projektu byl výborný záběr i do českého jazyka, neboť museli používat správnou terminologii.*“¹⁷⁴

Česká škola Madrid organizuje mimoškolní aktivity pro zájemce z České školy – výstava Alfonse Muchy a výstava Antonína Dvořáka, s žáky navštěvují muzea a obrazárny – archeologické muzeum, ve kterém žáci viděli Venuši, kterou byli schopni zařadit i do kontextu českých dějin, muzeum skla, ve kterém vystavují čeští skláři a různé výstavy vázané k českým osobnostem, ke kterým škola vytváří i vlastní didaktické materiály. V České škole také reagují na různá výročí – 100 let Československé republiky, kdy žáci zasazovali strom, ke kterému psali vzkazy, jak si představují svět za 100 let. Těchto akcí se účastní i rodiče, neboť v České škole Madrid je vše propojené a spolupráce s rodiči je významná pro fungování školy. Žáci jsou

¹⁷³ Elena Barotošová, předsedkyně spolku Česká škola Madrid.

¹⁷⁴ Elena Bartošová, předsedkyně spolku Česká škola Madrid.

ve škole spokojení, jsou velmi aktivní a zvědaví. Podle paní Bartošové má tato práce ohromný smysl, především v možnostech, které žáci v budoucnu mohou mít.

4.2.5. Česká škola KuBiK

*„To, že se nacházíme v Německu byla pro mě největší obava. Nakonec jsem zjistila, že je to velká výhoda, neboť žáci historii více chápou, dokážou si vytvořit srovnání a poměrně dobře se s historickými událostmi vyrovnávají lépe než někteří dospělí.“*¹⁷⁵ Takto ve zkratce okomentovala výuku vlastivědy a dějepisu českých zemí v České škole KuBiK paní učitelka Hana Spijkers.

Česká škola KuBiK se nachází ve Frankfurtu nad Mohanem, škola má svoji tzv. „družební školu“ v České republice, do které žáci jezdí na výměnné pobyty a jejich pojetí výuky se velmi podobá českému vzdělávacímu systému. Žáci navštěvují školu 32 sobot ve školním roce a polovinu, tedy 16 sobot, se věnují vlastivědě na prvním stupni a dějepisu na stupni druhém. Výuka vlastivědy začíná ve čtvrtém ročníku a kopíruje osnovy základních škol v České republice. Od šestého ročníku se žáci věnují českým i světovým dějinám. Látku probírají chronologicky s přihlédnutím k českému prostoru a také k tématům, která se běžně v německém školství nevyučují. Tato výpověď vyvolala otázku, jak probíhá výuka dějepisu v německých školách. Dle paní učitelky Spijkers se v Hesensku, kde se česká škola nachází, většinou dějepis začíná vyučovat až v sedmém ročníku na základní škole, a to ne všude. Povinná výuka dějepisu je až na víceletých gymnáziích, trvá ovšem pouze tři roky. *„Žáci jsou tedy vždy v probíraném učivu velmi dopředu, což si rodiče velmi chválí, dětem to pomáhá v německých školách, což nás velmi těší a díky nám také žáci mají kolikrát o dějepis zájem, což je obrovským přínosem jak pro ně, tak i pro společnost.“*¹⁷⁶

Díky provázanosti české a německé historie, je výuka českých dějin pro paní učitelku o dost jednodušší, než si myslela. Pozitivních vjemů se v těchto společných dějinách příliš nenachází, proto se je snaží žákům vysvětlit co nejvíce objektivně a žáky vyzívá k vlastním úsudkům a závěrům. *„Snažím se jim zprostředkovat informaci, ta fakta, a některé věci uvidíme za 50 let trochu jinak. Ukazuji jim prameny a vysvětluji, že v každé době mohly existovat pro nás známé „fake news“, ať už se jedná o moderní dobu nebo dobu středověku. Vysvětluji jim, že je v pořádku mít*

¹⁷⁵ Hana Spijkers, Česká škola KuBiK.

¹⁷⁶ Hana Spijkers, Česká škola KuBiK.

pochybnosti, neboť historici neustále zkoumají a zjišťují nové věci a je třeba mít otevřenou mysl. “

Výuka dějin v České škole KuBiK je velmi individuální a velmi záleží na povaze konkrétní třídy a jaké děti do třídy chodí. Vzhledem k malým skupinám žáků si tento individuální přístup může paní učitelka dovolit a snaží se hledat spojitosti i podle toho, odkud dané dítě pochází.¹⁷⁷ Tematicky se nejvíce zaměřuje na Česko–německý prostor a také na východ od Německa, neboť v německých školách je věnován největší prostor dějinám západní Evropy a Spojeným státům¹⁷⁸. Většina žáků má prarodiče v České republice a velmi často žáci do České republiky s rodiči cestují, tudíž se soustředí na místa v České republice, kam žáci jezdí a hledá zajímavé historické a kulturní památky či události, které se k daným místům pojí. Ve svých hodinách nejvíce pracuje s učebnicí a pracovními sešity¹⁷⁹ a také s audiovizuálními materiály. Žáci si vedou čtenářský deník, do kterého jsou tematicky přiděleny knihy, které obsahují témata z českých či světových dějin.¹⁸⁰ Kromě běžné výuky ve škole, žáci navštěvují s paní učitelkou muzea a památky.¹⁸¹

Oblíbenost dějepisu je u každého žáka individuální. Na prvním stupni mají žáci velmi rádi středověk, který se probírá ve čtvrtém ročníku. V páté třídě žáky baví i období 19. století, ale jakmile se „přehoupnou“ ke světovým válkám a vývoji po druhé světové válce, jsou podle paní učitelky dost v šoku, neboť jim je 11 let a nikdy s těmito tématy nepřišli do styku. Od šesté třídy probírají opět od začátku a pokud žáci vydrží a dostanou se do sedmé a osmé třídy, kdy se začíná v německých školách probírat historie, zjišťují, že jsou velmi dopředu, mnoho učiva znají a vše si mohou dát lépe do souvislostí. Kontext a souvislosti jsou pro paní učitelku nejdůležitějším aspektem při výuce. Nevyžaduje, aby se žáci „drtili“ data, pokud to nejsou významné letopočty, a znali každou husitskou bitvu. *„Když žáci píšou test a nevědí nějakou otázku přesně, často mi píšou mezi řádky a já vidím, že tomu rozumí, jen zrovna tuto*

¹⁷⁷ Paní učitelka má ve třídě žákyni, jejíž tatínek je Ital.

¹⁷⁸ Tohle tvrdí paní Hana Spijkers. Zda je tohle tvrzení pravdivé, je potřeba udělat větší analýzu německého vzdělávacího systému.

¹⁷⁹ Když v pracovních sešitech něco chybí či je zmíněno jen částečně a paní učitelka chce věnovat danému tématu více prostoru, vytváří si vlastní pracovní listy – např. pracovní listy k Janu Amosi Komenskému, který pobýval nedaleko Frankfurtu se skupinou Čechů, kteří tam zůstali a tuto „komunitu“ je možné navštívit.

¹⁸⁰ Pokud žáci nejsou příliš zdatní v českém jazyce, mohou se podívat na filmové dílo.

¹⁸¹ V plánu je skanzen raně novověké vesnice a římský Limes v Hesensku.

otázku třeba nepochopili.“ Paní učitelka také tvrdí, že nejdůležitější je motivace, neboť je to výuka navíc, žáky nedrtí a nikdo nedostává špatné známky.

4.2.6. Czech school of California

Paní Jana Wichová je součástí projektu České školy bez hranic již šestým rokem a je také ředitelkou vzdělávání v České škole v Kalifornii. Původně paní Wichová vystudovala jadernou chemii a po revoluci 1989 si v Českých Budějovicích dodělala doplňkové pedagogické studium, díky kterému vyučovala na základní škole matematiku. Dějepis dříve nikdy neučila, nyní vyučuje spojené dva ročníky, a to pátý a sedmý v České škole v Kalifornii.

Výuka předmětu „Můj český svět“ začíná ve čtvrtém ročníku a defacto končí v ročníku pátém, kdy žáci po tuto dobu probírají témata pouze z dějin českých zemí. Momentálně nemají v šestém ročníku žádného žáka¹⁸² a sedmý ročník je v České škole v Kalifornii vůbec prvním vyšším ročníkem, který vloni získal akreditaci od MŠMT ČR. Žáci v sedmém ročníku jsou spojeni s žáky v ročníku pátém, tudíž je náročné skloubit výuku dohromady, ale dle slov paní Wichové, se to celkem daří a vesměs probírají témata dohromady, jen v sedmém ročníku se snaží dát do širších evropských souvislostí.

Výuka probíhá každou sobotu v čtyřhodinovém bloku, kdy dvě hodiny náleží českému jazyku a dvě hodiny výuce předmětů „Můj český svět“ pro první stupeň a „dějepis české vlasti“ pro stupeň druhý. Každý pedagog je třídním učitelem v jednom ročníku, ve kterém vyučuje všechny předměty, což je dle mého názoru velká výhoda skrze provázanost českého jazyka a historie. Paní učitelka zmiňuje, že někdy do výuky chodí také rodiče žáků, pro které jsou nachystané materiály a pomáhají jim tak s výukou.¹⁸³ Mimo jiné také velmi často zasílají různé materiály, na které narazí a mají pocit, že by se žákům mohly líbit.

Kalifornie, nacházející v blízkosti San Franciska, nehraje významnou roli při prezentaci dějin tak, jako původ rodičů a prarodičů a jejich vzpomínky na významné milníky dějin, jako je 45., 68. nebo 89. rok 20. století. Při výkladu moderních dějin je blízká rodina zapojována do výuky ve smyslu osobních zkušeností, které

¹⁸² Dvě žákyně opakují pátý ročník z důvodu covidové pandemie.

¹⁸³ Velkou pomoc sehnali rodiče v době pandemie, kdy byli často připojeni na platformě Zoom a kontrolovali žáky, jestli pracují.

zprostředkovávají dětem a ti je dále prezentují ve škole.¹⁸⁴ České, potažmo Československé dějiny ve větším rozsahu nejsou součástí narativu dějin Spojených států amerických. S čím se žáci ve svých školách setkávají, tak je Habsburská monarchie či protektorát. České dějiny jsou brány okrajově jako evropské dějiny. Na co je kladen větší důraz, tak je osobnost Václava Havla, sametová revoluce, a dokonce se v amerických učebnicích nachází článek o rozdělení Československé republiky.¹⁸⁵ I když se v Golden Gate Park v San Francisku nachází busta Tomáše Garrigue Masaryka, žáci se s jeho osobností dle paní učitelky setkávají pravděpodobně až v České škole. S dalšími událostmi se dle paní Wichové žáci setkávají až při studiu na středních školách.

Práce v České škole v Kalifornii přináší paní učitelce Wichové nemalá úskalí při výkladu dějin. Žáci, kteří školu navštěvují většinou nejsou bilingvní, ale pochází z multikulturního prostředí. Žijí v Americe, matku mají například Češku a otce Rusa. Paní učitelka se snaží být ve výuce především objektivní a neutrální, neboť historické názory jsou v Americe různé. „*Každá rodina, která do Ameriky přišla, je různá a má jiný příběh. Já je neznám všechny, takže je také otázkou, co dětem řeknou doma. S tímto je velmi těžké pracovat.*“¹⁸⁶ Dalším problémem, který paní Wichová zmiňuje, je samotná vzdálenost mezi USA a Evropou, neboť jí samotné připadá, že jsou velmi izolovaní, co se týče spolupráce s ostatními českými školami. Jedná se především o problém s časovým posunem, kdy není možné se pravidelně účastnit různých akcí či workshopů, které se konají online formou. Velký problém také představují výukové materiály, neboť jejich doprava do Kalifornie je pro školu velmi nákladná. Škola má také pronajaté prostory pro výuku, tudíž nemohou své didaktické materiály v tomto objektu nechávat a musí je převážet. Když má rodina žáka cestu do České republiky, škola často oslovuje rodiče o pomoc s dovozem různých knih a učebnic. Učebnice většinou paní učitelka žákům kopíruje, neboť všechna témata z české učebnice Hravá vlastivěda od Taktiku žáci neprobírají, protože se zaměřují opravdu na dějiny českých zemí.

Primárním zdrojem poznání české historie ve školním prostředí jsou tedy učebnice. Žáci dostávají domácí úkoly formou zhlédnutí nějakého videa či

¹⁸⁴ Tato skutečnost přináší také nemalá úskalí, která budou popsána v kapitole popisující výuku moderních dějin v českých školách v zahraničí.

¹⁸⁵ Tuto skutečnost komentuje paní Jana Wichová na základě své osobní zkušenosti.

¹⁸⁶ Jedná se o výuku moderních dějin, konkrétně z poválečného vývoje v Československu.

vypracování referátu na českou osobnost. Ve škole také žáci využívají knihovnu, kde si čtou o historii a z knih se snaží dělat výpisky či krátké zprávy. Na závěr hodiny probíhá mezi oběma třídami diskuse. Vzhledem k tomu, že paní učitelka žáky učí jak český jazyk, tak i dějiny, využívá čítanky z řady Duhová škola, které obsahují texty o české kultuře či dějinách. Žáci se účastní různých soutěží, které organizuje Česká škola bez hranic. Ve škole se pravidelně pořádají besídky, kde žáci inscenují divadelní scénky z historických událostí či životů známých osobností, ať už historických či osobností z kultury. Škola má také řadu návštěvníků z veřejnosti, kteří pořádají pro žáky besedy, což je pro ně velmi zajímavé.¹⁸⁷ Žáci v České škole v Kalifornii jsou velmi aktivní a dějepis je baví. Znamky žáci nedostávají, jsou hodnoceni slovně a také dostávají certifikovaná vysvědčení z České republiky.

4.2.7. Česká a slovenská škola Okénko Londýn

Česká a slovenská škola Okénko Londýn patří do skupiny škol, která je spojená partnerskou spoluprací s Českou školou bez hranic. Jejich školní vzdělávací program prochází velkou změnou, kterou bude znovu schvalovat MŠMT ČR, tudíž jsem se k tomuto dokumentu nedostala. Veškeré informace o škole jsem získala z webových stránek školy a také z rozhovoru s paní učitelkou Janou Nahodilovou, která učí dějiny českých zemí žáky druhého stupně.

Okénko Londýn se na svých webových stránkách prezentuje jako škola, která se zaměřuje především na český jazyk a literaturu, rozvíjí poznání české kultury, dějepis a zeměpisu hravou formou a využívá znalosti žáků ze svých anglických škol.¹⁸⁸ Stejným způsobem o škole hovořila i při rozhovoru paní Nahodilová. Také mi popsala, že žáci ze svých škol znají velmi dobře světové a evropské dějiny, což se částečně rozchází s tvrzením paní učitelky z České školy bez hranic v Londýně Ivony Klemensové. Tato situace je dána pravděpodobně zkušenostmi, s kterými se ve výuce setkávají. V Okénku žáci neprobírají světové dějiny, ale soustředí se na ty české ve světovém kontextu. „*My začínáme většinou hodinu krátkým brainstormingem, kdy se žáků ptáme, co vědí například o druhé světové válce, a takto navazujeme na jejich znalosti.*“¹⁸⁹

¹⁸⁷ Beseda s paní, která do Ameriky emigrovala či posezení se Sokoly.

¹⁸⁸ Okenko.uk. *Okenko.uk* [online]. London, 2017 [cit. 02. 06. 2022]. Dostupné z: <http://www.okenko.uk/>

¹⁸⁹ Jana Nahodilová, Okénko Londýn.

Při rozhovoru jsem se paní učitelky ptala, jak bude nový školní vzdělávací program vypadat. Původně žáci během jednoho roku probírali chvíli historii, chvíli zeměpis a do toho občanskou výchovu. Tento způsob se vyučujícím nezdál příliš atraktivní, tudíž jej změnili. Vzhledem k malému množství žáků je celý druhý stupeň spojen v jednu třídu, která má nastavený čtyřletý program či cyklus zaměřený na zeměpis, dějepis, literaturu, kulturu a sport a v každém roce probírají jeden z těchto zmíněných oborů. Na základě tohoto programu nezáleží, kdy do něj žák nastoupí. Celý tento systém výuky stojí na projektovém vyučování, tudíž učivo není probíráno chronologicky, ale tematicky. Žáci si z všeobecného tématu, který se probírá, vyberou nějaké dílčí téma a připraví si na následující týden prezentaci. V první hodině se žáci dostávají k všeobecným informacím, které jim osvětlí danou problematiku. Zároveň žáci dopředu vědí, které téma se ve škole bude probírat, tudíž i na první hodinu si přináší poznámky a informace, s kterými dále ve výuce pracují. Cílem tohoto způsobu vyučování je podle paní učitelky naučit žáky si sami vyhledávat informace, číst, analyzovat, a především produkovat češtinu. Téma, například husitství, zaštiťuje celý den – v dějepisu, jiný rok například v zeměpisu, se tématu věnují obsahově, poté v českém jazyce vybírají texty, které nesou obsahově stejné téma a na něm probírají gramatiku či jiné učivo z českého jazyka.

Kontext místa, tedy Anglie, hraje pro paní učitelku velkou roli při výuce dějepisu, neboť se neustále snaží ve svých hodinách srovnávat situaci ve Velké Británii a v Českých zemích, nejvíce ale toho využívá při výuce dějin 20. století. Momentálně probíhá projekt s veterány, respektive s jejich potomky, ve formě různých rozhovorů. Paní učitelka je také ráda, když dějiny českých zemí pomůžou žákům ve svých kmenových školách a otevrou jim nové pohledy na věc. Mimo to, chodí také do muzeí v Londýně, a i když toho o českých dějinách velké množství v britských muzeích není, o historii se žáci zajímají, muzea navštěvují a hledají různé spojitosti s Českou republikou.

Paní učitelka si zcela uvědomuje náročnost dalšího vzdělávání, má snahu a daří se jí hodiny dělat interaktivně a zábavně. Žáci probírají realie České republiky od prvního ročníku, což jim rozšiřuje slovní zásobu, zároveň nevyžaduje velké množství faktografie, ale ráda nechává žáky pracovat samostatně na projektech a tématech, které je baví. „*Snažíme se vytěžit maximum z toho, co je zajímavé.*“

Shrnutí

Na základě rozhovorů s pedagogy vybraných zahraničních škol lze srovnat realitu výuky dějin na českých zahraničních školách s prezentovanými školními vzdělávacími programy, které jsou v této práci analyzovány. V analýze školních vzdělávacích programů jsem se zaměřovala na motivy a cíle školy, strukturu pedagogického sboru, a především na učební plány, ve kterých jsou popsána historická témata a způsob, jak jsou v jednotlivých školách tato témata vyučována.

Po rozboru jednotlivých školních vzdělávacích programů a přímé výpovědi vyučujících či ředitelů škol, jsem dospěla k závěru, že většina z výše zmíněných škol má malé odchylky ve způsobu výuky v porovnání se školními vzdělávacími programy. V České škole bez hranic Londýn momentálně probíhá střídavá výuka, tudíž žáci do školy jezdí jednou za 14 dní, zbytek výuky se odehrává v online prostředí. Žáci studují dějiny chronologicky a od čtvrtého ročníku, tak jak je ve školním vzdělávacím programu popsáno, tudíž můžeme tvrdit, že je školní vzdělávací program naplňován a výpovědi paní ředitelky Ivony Klemensové potvrzují tuto skutečnost. Česká škola Řezno má ve svém školním vzdělávacím programu charakteristiku vyučujícího české dějiny, který již v současnosti na škole nepůsobí. V práci jej zastoupila paní Lucie Konfrštová, která ale momentálně vede výuku českých dějin online, a to pro všechny ročníky dohromady, tedy pro čtvrtý a pátý, neboť výuka na druhém stupni v České škole v Řezně není. Výpovědi ohledně tematického rozložení výuky dějin korespondují s jejich školním vzdělávacím programem. Velký rozdíl jsem zaznamenala při srovnávání reality v České škole v Ženevě, neboť ve svém školním vzdělávacím programu popisují chronologický výklad dějin pro šestý až devátý ročník, což neodpovídá výsledkům rozhovoru, který jsem vedla s paní ředitelkou Janou Dusíkovou. Výuka dějin v České škole v Ženevě právě nabírá nové rozměry, neboť probíhá formou blokových hodin, ve kterých žáci proberou za jeden rok veškeré učivo od šestého do devátého ročníku, přičemž je na některá témata kladen větší důraz než na jiná.¹⁹⁰ Paní učitelka Hana Spijkers z České školy KuBiK vyučuje dějiny na obou stupních základní školy přesně tak, jak je v jejich školním vzdělávacím programu popsáno. Žáci v České škole KuBiK neprobírají ale pouze české dějiny, ale výuka je orientována na dějiny celosvětové. Česká škola v Kalifornii má v současnosti nejvyšší

¹⁹⁰ Která témata to jsou mi paní ředitelka nesdělila.

ročník sedmý, který je spojen v jednotřídce s ročníkem pátým.¹⁹¹ Výuka dějin v podání paní ředitelky Jany Wichové je v souladu se školním vzdělávacím programem, který do budoucna počítá i s vyššími ročníky. V neposlední řadě zůstává Česká a slovenská škola Okénko Londýn, k jejichž vzdělávacímu programu jsem bohužel neměla přístup, ale výuku mi paní Jana Nahodilová dokázala popsat. Dle jejích slov by realita výuky nebyla srovnatelná s jejich školním vzdělávacím programem, neboť právě probíhá tvorba úplně nového vzdělávacího programu, který bude korespondovat s tím, jak výuka probíhá, a to formou projektového vyučování v tématech ve čtyřletém cyklu.

Reálná výuka dějin na českých zahraničních školách probíhá v některých případech jinak, než je tomu psáno ve školních vzdělávacích programech. Na základě všech rozhovorů lze ale spatřovat jisté podobnosti výkladu českých dějin. Veškerá témata se snaží pedagogové zasazovat do kontextu dějin země, ve které se daná škola nachází, pokud je to možné. Žákům se učitelé snaží dějiny prezentovat formou zábavných didaktických her, kladou důraz na prožitek a emocionálnost žáků a také čerpají znalosti, které žáci mají ze svých kmenových škol. Žáci jsou ve školách podněcováni k samostatnosti, vlastním úsudkům a bádání. Žáci jsou vedeni ke čtenářství a kritickému myšlení a porozumění textu i v případě dějepisných výukových lekcí. Důležitá je slovní zásoba a díky předmětům jako je dějepis, zeměpis, či občanská výchova ji získávají. Nejdůležitějším prvkem pro učitele ve výuce je správná motivace žáka. České školy v zahraničí pořádají mnoho kulturních a vzdělávacích akcí pro své žáky, jejich rodiče a zájemce, kteří mají k České republice nějaký vztah. A právě tento kontakt s lidmi ze stejného prostředí je pro české školy velmi důležitý, především skrz podporu jejich práce, která je více než náročná.

¹⁹¹ Možnosti spojovat třídy je ve školním vzdělávacím programu zohledněno. Czech school of California. *Vzdělávací program Czech school of California pro vzdělávání žáků 1. a 2. stupně*. [online]. California, 2021 [cit. 04. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechschoolofcalifornia.com/>, s. 27.

5. MODERNÍ DĚJINY

Během posledních 25 let nastala v mnoha evropských školních kurikulech důležitá změna, a tou je důraz na nejnovější dějiny. Pozornost se upřela především na dějiny 19. a 20. století, které začaly tvořit prakticky polovinu kurikul dějepisu.¹⁹² Jan Boněk ve svém článku z roku 2005 poukazuje na některé problémy¹⁹³ při výkladu moderních dějin, z nichž lze v dnešní době již některé vyvrátit, a tím je nedostatek učebních materiálů. Vzdělávací portály jako je například Dějepis21¹⁹⁴, moderní–dějiny¹⁹⁵ či Ústav pro studium totalitních režimů¹⁹⁶ nabízí škálu metodických pomůcek a příruček pro učitele. Svůj postoj k výuce moderních dějin také zaujalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které v roce 2013 vydalo aktualizované „Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století.“¹⁹⁷ Nejnovější výzkum o výuce soudobých dějin pochází z roku 2012, který pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a ve spolupráci s agenturou Factum Invenio připravil Ústav pro studium totalitních režimů.¹⁹⁸ Jednalo se o sociologický výzkum a metoda pro sběr dat byla řešena kvantitativně. Z šetření vyvstaly čtyři tematické okruhy, a to „výuka dějepisu“, „učitelé“, „kontext výuky“ a „žáci a jejich rodiny“.¹⁹⁹

Na základě mého kvalitativního výzkumu mohu popsat, jaká je situace s výukou moderních dějin na českých zahraničních školách. Při každém rozhovoru jsem pedagogům pokládala otázku: „Jakým způsobem vyučujete moderní dějiny?“ I v tomto případě lze z rozhovorů vyvodit odpovědi, které zapadají do výše zmíněných

¹⁹² BONĚK, Jan. *Výuka dějepisu a dějiny 20. století*. Metodický portál: Články [online]. 13. 09. 2005, [cit. 04. 06. 2022]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/283/VYUKA-DEJEPISU-A-DEJINY-20.-STOLETI.html>.

¹⁹³ Neúplnost a nestejná hodnota dostupných pramenů a jejich nekvalitní interpretace, nedostatečný odstup a nezaujatý přístup – např. osobní zkušenosti učitelů či rodin žáků z nedávných událostí, nedostatek kvalitních materiálů a omezená časová dotace. Boněk, J. *Výuka dějepisu...* [online]. 13. 09. 2005, [cit. 04. 06. 2022]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/283/VYUKA-DEJEPISU-A-DEJINY-20.-STOLETI.html>.

¹⁹⁴ Dějepis v 21. století – *Dějepis v 21. století*. [online]. Nedatováno. Dostupné z: <https://www.dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti>

¹⁹⁵ Moderní-Dějiny.cz. *Moderní-Dějiny.cz* [online]. Nedatováno [cit. 11.06.2022]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/>

¹⁹⁶ Ústav pro studium totalitních režimů. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2009 [cit. 11.06.2022]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/>

¹⁹⁷ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století*. [online]. 16. 07. 2013, soubor publikován 23. 03. 2016, [cit. 04. 06. 2022]. Dostupný z: <https://www.msmt.cz/file/37235/>

¹⁹⁸ Výzkum „Výuka soudobých dějin“ - *Dějepis v 21. století*. [online]. 25. 06. 2012 [cit. 04. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.dejepis21.cz/vyzkum-vyuka-soudobych-dejin>

¹⁹⁹ Ústav pro studium totalitních režimů. *Výzkumná zpráva. Stav výuky soudobých dějin*. [online]. 25. 06. 2012 [cit. 04. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.dejepis21.cz/vyzkum-vyuka-soudobych-dejin>, s. 9–10.

tematických okruhů, ale vzhledem k propojenosti celého tématu a prolínání se kontextu výuky, jsem zvolila jeden okruh „Výuka soudobých dějin“. V následujícím textu se zaměřuji na cíle výuky, problémy při výuce, neziskovou organizaci Post bellum, pedagogické záměry a podmínky a okolnosti pro realizaci výuky.

Výuka soudobých dějin

„Často může být významnější to, co si lidé o minulosti myslí, než jaká byla, neboť tento obraz minulosti se může v přítomnosti jevit jako motivující síla pro poznání historie.“²⁰⁰

Výukou dějepisu a prezentaci českých dějin jsme se zabývali v předcházející kapitole. Při výkladu moderních dějin je pro učitele hlavním cílem výuky, aby žáci na základě vlastního bádání, vyhledávání a třídění informací dospěli k vlastnímu úsudku, pohledu na věc a interpretaci.²⁰¹ Při výuce moderních dějin se všichni vyučující shodli na tom, že je důležitá autentičnost a emocionální prožitek.²⁰² Tyto dva faktory jsou zprostředkovávány žákům pomocí sdílení vlastních rodinných příběhů, setkávání se s lidmi, kteří jim jsou schopni vlastní příběh převyprávět a také projekty, na kterých se školy podílí s neziskovou organizací Post bellum.²⁰³ Paní Hana Spijkers z České školy KuBiK také komentovala, že je pro ni důležitá otevřenost a objektivita a nemít strach o nedávných událostech mluvit. Ráda také propojuje soudobé dějiny s aktuálními problémy České republiky a světa.²⁰⁴

S otevřeností se výrazně neshoduje paní učitelka Jana Wichová z České školy v Kalifornii, neboť ona se ve svých hodinách potýká s různými problémy při výkladu moderních dějin: „V roce 2019 jsme dělali vánoční besídku a vzhledem k tomu, že bylo třicetileté výročí Sametové revoluce, chtěla jsem s žáky dělat inscenaci těchto událostí.

²⁰⁰ ŠUBRT – ČERNÝ. *Historicko-sociologické...*, cit. d., s. 210.

²⁰¹ Jana Nahodilová, Okénko Londýn, Jana Wichová, Česká škola v Kalifornii, Hana Spijkers, Česká škola KuBiK, Elena Bartošová, Česká škola Madrid, Jana Dusíková, Česká škola bez hranic Ženeva.

²⁰² Žáci z České školy bez hranic v Ženevě se účastnili dějepisné laboratoře „Škola za komunismu“, kterou paní Dusíková komentovala jako zajímavou, ale pro žáky těžce srozumitelnou vzhledem k jejich jazykovým kompetencím.

²⁰³ Projektu Paměť národa, Příběhy našich sousedů od neziskové organizace Post Bellum, se zúčastnila Česká škola bez hranic Londýn, Okénko Londýn, Česká škola Řezno, Česká škola v Kalifornii a Česká škola bez hranic Ženeva. Mimo mnou zkoumané školy se projektu účastnily i další české zahraniční školy a všechny tyto příběhy lze prohlížet na webových stránkách organizace. Post bellum. *Příběhy našich sousedů – Příběhy, které v učebnicích nenajdete* [online]. Post Bellum 2017 [cit. 05. 06. 2022]. Dostupné z: https://www.pribehynasichsousedu.cz/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete-pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/?fbclid=IwAR3c1Fzd-f1NRfBq_n0tHZiMAIEBvhNQvCajTCjueHe_X1X7fehunAkRqRA

²⁰⁴ Stejnou skutečnost komentovala i paní předsedkyně spolku v České škole Madrid paní Elena Bartošová.

Abychom byli ale kryti, je třeba se zeptat rodičů dětí, zda s tímto souhlasí. Představte si, že rodiče to prostě nechťeli. Nevím, čím to je, jestli je to pro ně nějakým způsobem pořád ještě čerstvé. Tak jsme nakonec dělali Marii Terezii, Josefa II. a Jana Amose Komenského. Rodiče by byli nejradši, kdybychom učili druhou světovou válku, ještě toho Gottwalda a dále nemají o moderní dějiny zájem. Rodiče jsou ve věku od 40 let a výš. Tohle může situaci asi také ovlivnit. Babička naší žákyně dodnes tvrdí, že rok 1968 nebyla okupace, ale záchrana před třetí světovou válkou.“

Vyučující při výkladu moderních dějin nejvíce využívají nejnovější učebnice, které jsou již velmi objektivní a otevřené²⁰⁵ a dobové materiály, z nichž jmenují videodokumenty, dobová videa a fotografie a také novinové články. Při výuce také využívají internetové zdroje, jako je History lab, ČT Edu, materiály z fondu České školy bez hranic či možnosti, které nabízí české vzdělávací instituce. Mimo jiné pedagogové využívají nové moderní technologie, jako jsou virtuální prohlídky různých míst a památníků.²⁰⁶ Speciální místo při výkladu soudobých dějin má již zmiňovaná organizace Post Bellum s projektem „Příběhy našich sousedů“.

Post Bellum je nezisková organizace, která vytvořila projekt „Paměť národa“, sbírku vzpomínek konkrétních osobností, fotografií, deníků a různých archiválií z období totalit 20. století.²⁰⁷ Z debaty na letní škole Ústavu pro studium totalitních režimů *Dějepis a rodinná paměť* v roce 2012 vyplynulo, že smyslem zařazování vzpomínek pamětníků do výuky jsou konkrétní příběhy, které pomáhají vytvářet plastičtější obraz historie, zprostředkování autentických zážitků, vztahů a emocí nebo utváření důvěrného vztahu k minulosti. V žácích jsou tak posilovány identita a odpovědnost ve vztahu k minulosti a okolí, ale zároveň také pěstovány kritický přístup k oficiální paměti a imunita vůči manipulaci.²⁰⁸

Žáci z České školy bez hranic Ženeva v rámci projektu „Příběhy našich sousedů“ zmapovali celkem dva příběhy, a to pana Josefa Daniela Beneše, evangelického faráře, který emigroval v roce 1970 přes Rumunsko do Švýcarska

²⁰⁵ O objektivitě učebnic hovoří paní učitelka Hana Spijkers.

²⁰⁶ Nejčastěji je zmiňovaná virtuální prohlídka Malé pevnosti Terezín.

²⁰⁷ Post Bellum, Lidé, co se ptají. *Post Bellum, Lidé, co se ptají* [online]. 2022 Post Bellum [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.postbellum.cz/o-nas/>

²⁰⁸ HAVLŮJOVÁ – NAJBERT. *Paměť a projektové...*, cit. d., s. 9.

a dodnes žije v Ženevě²⁰⁹ a příběh Evy Lustigové, která je dcerou Arnošta Lustiga, v roce 1968 s rodiči emigrovala do Izraele a dodnes také žije ve Švýcarsku.²¹⁰ Paní ředitelka Jana Dusíková vedla specializační tým při zpracovávání příběhu pana Josefa Daniela Beneše a tuto práci komentovala: „Podle mě je to pro ty děti více přínosné, slyšet ty příběhy, než něco studovat v učebnici. Je to něco, co se jich dotkne a poté si to pamatují. V brzké době máme v plánu dělat vystěhování Sudet a vlastně díky covidu se nám tímto otevřela velká škála možností, což vítáme.“.

Paní ředitelka Jana Wichová z České školy v Kalifornii vedla spolu s kolegyní tým jedenácti žáků, kteří zpracovávali příběh Jary Dušátka, která v roce 1984 emigrovala přes Jugoslávii do USA. Dnes žije v Kalifornii, kde je aktivní členkou Sokola a učí češtinu na Stanfordské univerzitě. V roce 2020 získala Jara Dušátka za svou krajskou činnost a šíření dobrého jména České republiky v Kalifornii cenu ministra zahraničních věcí Gratias Agit.²¹¹ Paní ředitelka Jana Wichová také komentovala, že ráda tyto zajímavé osobnosti do školy zve a díky tomu mají žáci další zážitek.

Pan učitel Štěpán Weinzettl, který vyučuje na České škole bez hranic Londýn dějiny českých zemí, vedl své žáky při rozhovoru s paní Evou Turner pocházející z židovské rodiny, jejíž rodiče za války sloužili v Britské armádě. Poprvé vycestovala v roce 1968, ale odejít natrvalo se rozhodla až během normalizace v roce 1978.²¹² Paní ředitelka Ivona Klemensová mi o výuce moderních dějin bohužel příliš nesdělila, ale možnost natáčet rozhovor s pamětníkem pro tento projekt měli žáci v rámci povinně-volitelného předmětu. Zkušenost s projektem „Příběhy našich sousedů“ mají ale pouze jednu a díky střídavému systému vzdělávání, kdy jeden týden jsou žáci ve škole a druhý týden se výuky účastní z domu, se zatím neplánují do větších podobných projektů pouštět.

²⁰⁹ Post bellum. *Příběhy našich sousedů ve světě*. [online]. 2022 Post Bellum [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: [https://www.pribehynasichsousedu.cz/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/benes-josef-daniel/](https://www.pribehynasichsousedu.cz/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete-pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/benes-josef-daniel/)

²¹⁰ Post bellum. *Příběhy našich sousedů ve světě*. [online]. 2022 Post Bellum [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete-pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/lustigova-eva/>

²¹¹ Post bellum. *Příběhy našich sousedů ve světě*. [online]. 2022 Post Bellum [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete-pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/dustatko-jara/>

²¹² Post bellum. *Příběhy našich sousedů ve světě*. [online]. 2022 Post Bellum [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/pribehy-nasich-sousedu-ve-svete-pribehy-nasich-sousedu-ve-svete/turner-eva/>

Česká škola v Řezně se podílela na tvorbě projektu Česko–německé Příběhy našich sousedů, kterých se účastnilo celkem 9 škol. Tento projekt vznikl v roce 2021 a byl vůbec prvním ročníkem, ve kterém vznikaly rozhovory s pamětníky se vztahem k Česko–německé historii.²¹³

V současnosti se projektu organizace Post bellum účastní i škola Okénko Londýn, jejíž žáci na projektu Příběhy našich sousedů aktuálně pracují. Paní učitelka Jana Nahodilová také komentuje, že velmi ráda čerpá a využívá materiály z této organizace a žáci jsou prostřednictvím těchto rozhlasových rozhovorů seznamováni s dalšími příběhy pamětníků 20. století.

Učitelé mají nejen při výuce moderních dějin velmi volnou ruku a hodiny si přizpůsobují dle svých preferencí a na základě charakteristiky jejich žáků. Vzhledem k tomu, že školy navštěvují malé skupiny žáků, výuka je na ně více orientovaná a přístup učitelů k žákům je velmi individuální. Učitelé rádi využívají znalosti žáků, které získávají při plnění povinné školní docházky ve svých školách. Učitelé se shodli, že nejvíce znalostí dokážou žáci propojit právě při výuce moderních dějin, neboť témata, která se týkají druhé světové války a poválečného vývoje, jsou žákům velmi blízká. Vyplývá to z toho, že se jedná o globální světová témata, která žáci ve svých kmenových školách probírají a o témata, která jsou jim blízká díky rodinné paměti. Žáci takto dostávají minimálně dva historické pohledy na danou problematiku. Jeden pohled se týká prezentace historie ve škole, kde plní povinnou školní docházku a druhým pohledem je představení tématu z pohledu české interpretace – učitelův výklad, učebnice, ale i vlastní rodina. Rozmanité představy o dějinách potom slouží k formování sdílené identity.²¹⁴

V rámci historicko-sociologické vědy je možné se bavit o kulturní či kolektivní paměti, kterou se zabývá například ve svém díle *Historicko-sociologické reflexe* Jiří Šubrt a Karel Černý.²¹⁵ Vyučující se snaží u svých žáků mimo jiné probudit zájem o české dějiny, národní cítění a národní příslušnost ke státu, ze kterého pocházejí a jsou jeho součástí. Předpoklad pro udržení identity každého člověka je to, že uchováváme

²¹³ Post bellum. *Příběhy našich sousedů ve světě*. [online]. 2022 Post Bellum [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/prezentace/cesko-nemecke-pribehy-nasich-sousedu/>

²¹⁴ HAVLŮJOVÁ – NAJBERT. *Paměť a projektové...*, cit. d., s. 14.

²¹⁵ ŠUBRT – ČERNÝ. *Historicko-sociologické...*, cit. d., s. 210.

určitý obsah paměti. Paměť je pro otázku, „Kdo jsem?“ a „Kam patřím?“ klíčová.²¹⁶ Historická věda a paměť představují dva odlišné způsoby vztahování se k minulosti a školní dějepis by měl zohledňovat oba přístupy, neboť jeho cílem není korigovat vzpomínky rodičů nebo je nahradit historickým výkladem, ale kultivovat historické vědomí žáků.²¹⁷ Právě tato rodinná paměť napomáhá vyučujícím z českých zahraničních škol při výuce, ve které žáci sdílí své rodinné příběhy, či se svých rodičů a prarodičů ptají na jejich zkušenosti. Většina vyučujících samozřejmě bere v potaz i problémy, které se mohou vyskytovat, neboť každá rodina žijící v zahraničí má jiné zkušenosti, jiné příběhy a také vlastní pohledy.

Vzhledem k tomu, že se české zahraniční školy zabývají pouze výkladem českých a československých dějin, mají vhodné podmínky pro výuku soudobých dějin, i když jsou časově omezeni. Na prvním stupni se žáci s moderními dějinami setkávají v pátém ročníku, a to ve škole v Madridu, Řezně²¹⁸, Frankfurtu nad Mohanem a v Kalifornii. Kromě České školy v Řezně se s událostmi 20. století žáci setkávají ještě v ročníku devátém. V České škole bez hranic v Londýně se žáci k moderním dějinám dostávají v ročníku sedmém, v České škole v Ženevě a londýnském Okénku probíhá výuka projektově pro všechny ročníky dohromady, kde proberou dějepisná témata během jednoho roku. K podmínkám patří i učební pomůcky a různé didaktické prostředky, které učitelům pomohou při uchopení tématu a výkladu dějin. Vhodné klima pro realizaci představuje také vedení školy, přístup rodičů a zájem žáků o moderní dějiny. Jak již bylo v předchozích kapitolách zmíněno, školy pořádají různé kulturní akce vázající se k výročím, státním svátkům či k osobnostem České republiky. Žáci z ženevské školy se často schází u lavičky Václava Havla, kde se konají kulturní akce k různým výročím, žáci z Okénka v Londýně se dvakrát ročně setkávají na akci s veterány, v Kalifornii chodí žáci na piknik s lidmi, kteří z Československa emigrovali do Spojených států a poslouchají jejich příběhy.

Závěrem lze zhodnotit, že výuka soudobých dějin probíhá formou autentických zážitků na základě reálných příběhů žijících pamětníků. Učitelé se snaží u žáků vyvolat emoce a pochopení, zároveň je nabádají k tomu, aby si velké množství informací ověřovali, zhodnotili a třídili. Žáci jsou v hodinách aktivizováni, pracují s velkou

²¹⁶ Tamtéž, s. 210.

²¹⁷ HAVLŮJOVÁ – NAJBERT, *Paměť a projektové...*, cit. d., s. 14.

²¹⁸ Zde probíhá výuka ve dvouletém cyklu, tudíž nezáleží, v jakém ročníku se daný žák nachází.

škálou didaktických materiálů, jako jsou dobová videa a fotografie, novinové články či dokumenty. Výuka moderních dějin může být i náročná vzhledem k citlivosti témat a různých rodinných příběhů. Žáci na základě několika historických interpretací dokážou dojít k vlastnímu úsudku a tyto skutečnosti porovnat a vnést vlastní pohledy. I když jsou časově omezení, výuka moderních dějin je pro české zahraniční školy důležitá a události nedávné doby je oslovují natolik, že se žákům od útlého věku snaží tyto informace různými formami předávat.

6. Když dějepis není samostatný předmět

V této poslední kapitole budou představeny poslední dvě školy, s kterými jsem navázala krátkou emailovou korespondenci, a to Česká škola v Lisabonu a Česká škola v Miláně. Ani jedna ze škol nemá smlouvu s MŠMT ČR a neplní rámcový vzdělávací program základního vzdělávání. Dalším společným znakem je, že vznikly jako školy při spolku či klubu českých a slovenských krajanů v daném městě. Jejich vzory jsou České školy bez hranic, ale zatím nejsou schopni naplnit veškerá stanoviska této organizace. To, že dějepis není samostatným předmětem neznamena, že se žáci nedozvídají nic o své vlasti. Výuka tzv. reálií je přirozenou součástí výuky a mimoškolních aktivit, které jsou přichystané jak pro žáky, tak i pro jejich rodiče. Většina témat je brána nárazově s přihlédnutím k různým výročím, státním svátkům a tradicím České republiky.

6.1. Česká škola Lisabon

Česká škola Lisabon v Portugalsku byla založena v roce 2012 po vzoru České školy bez hranic a k myšlenkám zakladatelky Lucie Slavíkové–Boucher se hrdě hlásí. Škola vznikla při Klubu Čechů a Slováků v Portugalsku a vzdělává děti od 4 měsíců do 5 let v rámci herních a pohybových aktivit a žáky od 6 do 15 let v doplňkové sobotní škole. Podstatou těchto sobotních setkání je nejen rozvoj a kultivace českého jazyka, ale i výuka českých reálií.²¹⁹ Školní výuku navštěvuje 9 žáků a jazyková úroveň každého z nich je jiná. Žáci ve škole tráví každou sobotu tři hodiny. Podmínkou navštěvování školy je členství v klubu.²²⁰

²¹⁹ Česká škola v Lisabonu – Klub Čechů a Slováků v Portugalsku. *Klub Čechů a Slováků v Portugalsku* [online]. Nedatováno [cit. 09. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.kcsp.pt/ceska-skola-v-portugalsku/ceska-skola-v-lisabonu/>

²²⁰ Za poskytnutí informací přes email děkuji paní ředitelce Anně Almeidaové.

Paní ředitelky jsem se ptala, jestli jsou v jejich škole dějiny vyučovány a pokud ano, jakým způsobem. V České škole v Lisabonu probírají žáci jen některá témata z českých dějin, a to nárazově. Jak již bylo v úvodu zmíněno, jedná se o školu, která neplní RVP ZV a jejich cílem je především rozvoj řečových kompetencí, zvládnutí čtení s porozuměním a psaním v českém jazyce. Ale i během tohoto krátkého setkání zařazují vyučující celkem intenzivně kulturní témata, jako jsou české zvyky a obyčeje a také zeměpis, dějepis a literaturu. Tyto okruhy jsou do výuky integrovány především v souvislostech státních svátků a tradic České republiky, například svátek svatého Václava. Žáci se v době tohoto státního svátku dozvídají informace o jeho životě. Pracují s různými články a pracovními listy, což také zdokonaluje jejich slovní zásobu.²²¹

6.2. Česká škola Milán

Česká škola Milán byla založena v roce 2013 a přidala se do sítě Českých škol bez hranic, ale bez akreditace MŠMT ČR.²²² Na webových stránkách se škola prezentuje jako místo pro děti a rodiny, kde se budou učit, hrát si a setkávat v duchu českých tradic, kultury a českého jazyka. Škola klade důraz na zábavnou formu výuky a na prožitky, které žáci ve škole zažijí.²²³ Výuka ve škole probíhá jednou za 14 dní v sobotu, tedy celkem 16 setkání ve školním roce. V současném školním roce, tedy 2021/2022, jsou otevřeny kurzy „hravé češtiny“ pro předškoláky, žáky prvního – čtvrtého ročníku a sedmého a osmého, který je spojený. Škola realizuje kurzy pro dospělé.²²⁴

Pokud rodiče chtějí, aby žáci měli osvědčení z kmenové české školy, musejí žáci skládat rozdílové zkoušky a Česká škola Milán by jim v tomto ohledu měla pomoci. Ve výuce je naprostá většina času věnována českému jazyku a látce, která má být v daném roce probrána.²²⁵ Vzhledem k tomu, že žáci mohou skládat rozdílové zkoušky, výuka dějin a zeměpisu je řešena individuálně v každém ročníku s daným vyučujícím. Z tohoto tvrzení vyplývá, že dějiny a zeměpis jsou ve škole vyučovány,

²²¹ Za poskytnutí informací přes email děkuji paní ředitelce Anně Almeidaové.

²²² Česká škola bez hranic. *Česká škola bez hranic* [online]. Praha, 2021 [cit. 09. 06. 2022]. Dostupné z: <https://csbh.cz/o-nas/historie/>

Česká škola Milán není v seznamu akreditovaných zahraničních škol ministerstva školství.

²²³ Spolek krajanů a přátel ČR v Miláně, Česká škola Milán. *Spolek krajanů a přátel ČR v Miláně, Česká škola Milán* [online]. Milano, 2017 [10. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.czassoc-milano.org/>

²²⁴ Za poskytnutí informací přes email děkuji paní ředitelce Janě Schulzové.

²²⁵ Paní ředitelka Jana Schulzová nekomentuje, zda se jedná i o dějepis a zeměpis českých zemí.

ale vzhledem ke krátké časové dotaci není pro školu prioritou. Paní ředitelka komentovala speciální dějepisné programy a workshopy, které se v rámci školní výuky konají. Ve školním roce 2015 na výročí římské a milánské korunovace Karla IV. se žáci a jejich rodiče vydali do baziliky sv. Ambrože, kde probíhaly přednášky historiků a děti vyráběly plakáty o jeho nejvýznamnějších okamžicích života. Na závěr viděly i repliku jeho koruny. Z hlediska dlouhodobějšího charakteru škola pořádala akci „Po stopách Marie Terezie v Miláně“. Žáci se během tohoto projektu dozvěděli o jejím životě a reformách, navštívili hrad Castello Sforzesco, muzeum Palazzo Morando, zúčastnili se výtvarné soutěže „Za časů české královny Marie Terezie“, které vyhlášovalo Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského.²²⁶ Paní ředitelka komentuje, že tyto školní akce se konají především mimo vyučovací soboty, ale v rámci sobotní výuky učitelé představují jakýsi shrnující exkurz dějin či reálií pro jednotlivé ročníky. Výuka je obohacena o tvořivé činnosti, což je pro žáky mnohem zábavnější a lépe si učivo zapamatují.

Česká škola Milán úzce spolupracuje s českými vzdělávacími institucemi a její žáci se účastní různých výtvarných soutěží. V Miláně se také konají setkání českých škol v Itálii. Škola pořádá aktivity nejen pro žáky, ale také pro jejich rodiče, a to především formou promítání českých filmů, zvou rodiče na setkání a různé přednášky.

Shrnutí

I když některé školy nevyučují dějiny jako samostatný předmět, neodvrací od historických a kulturních událostí pohled. Česká kultura, dějiny a zeměpis jsou přirozenou součástí školních akcí i výuky, neboť výuka českého jazyka bez kulturního pozadí je značně omezená, těžce uchopitelná a pro žáky by mohla být i nepochopitelná. Pochopení kultury a minulosti České republiky dává mnohem lepší obraz pro výuku českého jazyka. Cílem všech škol je, aby se děti mohly aktivně v budoucnu zapojit do fungování českého státu a využít svůj potenciál pro rozvoj republiky v zahraničí. Věřím, že většina škol, která nemá českou akreditaci o ni usiluje a chce vytvořit plnohodnotnou výuku pro české děti žijící v zahraničí.

²²⁶ Za poskytnutí informací děkuji paní ředitelce Janě Schulzové. Pro podrobnější popis událostí paní ředitelka odkazuje na webové stránky školy.

7. ZÁVĚR

V dnešním globalizovaném světě, kde je vše takřka na dosah ruky, není výuka českých dětí žijících v zahraničí zcela překvapující záležitostí. Počátky těchto škol byly náročné, některé z nich se neustále střetávají s nízkým zájmem rodičů o výuku. Jiné školy to dotáhly až ke smlouvě a akreditaci s MŠMT ČR a staly se z nich instituce, o které je čím dál větší zájem a je o nich více slyšet. Za tím stojí obrovská dávka motivace a píle pedagogů, kteří tuto práci vykonávají s láskou a pokorou. Pro pedagogy je tato práce posláním, neboť jde z velké části o činnost, která je dobrovolná, učitelé tuto pozici nevykonávají jako práci na plný úvazek, ale berou si každý týden minimálně jeden den ze svého volna, aby mohli dětem předat co nejvíce z České republiky. Všichni pedagogové, s kterými jsem vedla osobní rozhovory nebo navázala emailové spojení, hodnotí svoji práci jako přínosnou, která je naplňuje a dělá jim radost. Je to pro ně také obrovská výzva a zodpovědnost, neboť jejich práce nespočívá pouze v předání informací, ale jde jim o vytvoření si kladného vztahu k zemi, ze které pochází a do které se jednou mohou žáci vrátit.

Tato práce pojednává o výuce dějin na českých zahraničních školách. Pojednává o tom, jakým způsobem a za jakých podmínek jsou žákům prezentovány české dějiny. Veškeré školy, kromě dvou, které jsou v této práci zkoumány, vyučují dějepis buď jako samostatný předmět (Česká škola KuBiK a Česká škola v Kalifornii) nebo je výuka dějepisu integrována spolu se zeměpisem do jednoho vyučovacího předmětu dle školního vzdělávacího programu České školy bez hranic, který vychází z rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání České republiky. Předměty, ve kterých dochází k propojení zeměpisu a dějepisu, se nazývají „Můj český svět“, ten je vyučován na prvním stupni, a „České země včera a dnes“, který je pro druhý stupeň. Na základě vlastních podmínek k realizaci výuky si každá zkoumaná škola vytvořila svůj školní vzdělávací program, který detailně popisuje cíle a motivaci školy, pro koho je program určen a učební osnovy pro vyučované vzdělávací oblasti.

Některé školy mají rozpětí žáků od předškolního vzdělávání až po druhý stupeň, jiné mají žáky zatím pouze na prvním stupni. Česká škola v Kalifornii má na druhém stupni pouze jednu třídu, a to sedmou. Žáci, kteří české školy navštěvují, jsou zapsáni do kmenových škol ve státě, ve kterém žijí a tam také plní povinnou školní docházku a díky akreditaci nemusejí jezdit do České republiky na přezkoušení. Většina

žáků pochází z vícejazyčného prostředí a čeština je více upozadována.²²⁷ Díky českým školám mohou soustavně rozvíjet svůj jazyk a učit se o kultuře, dějinách a zeměpisu země, ve které žije jejich širší rodina. Během výuky není upozadována ani výchova k občanství, která má buďto své samostatné místo ve školních vzdělávacích programech nebo je integrována mezi dějiny a zeměpis českých zemí.

Stěžejním bodem práce byla výuka českých dějin. Zajímalo mě, zda jsou české dějiny žákům prezentovány stejným způsobem jako dětem, které v České republice žijí, či jsou dějiny vyprávěny na pozadí dějin státu, ve kterém se nachází. Tyto informace jsem čerpala z rozhovorů s učiteli a řediteli škol. Vzhledem k tomu, že školy vychází z RVP ZV České republiky, ve výuce jsou používány české učebnice a učitelé pochází z České republiky, výuka dějin je více orientovaná na českou interpretaci, ale neodklání se ani od výuky na pozadí dějin dané země, neboť to je něco, co je žákům blízké, co znají ze svých kmenových škol a tyto znalosti mohou uplatnit v českých školách. Tato zkušenost funguje i naopak, a to, že žáci ve školách, kde plní povinnou školní docházku, využívají znalosti z českých škol a tímto mohou o tématech uvažovat v komplexnějších souvislostech. Velmi často dochází k porovnávání jednotlivých zemí s Českou republikou, ale v případě německých škol se přirozeně jedná o společný narativ dějin.

Do prezentace dějin patří i didaktické prostředky, které jsou v této práci také popsány. Didaktické prostředky představují veškeré pomůcky, které jsou součástí vyučovacího procesu, přes učebnice, pracovní listy, audiovizuální materiály a také metody výuky. V českých školách je kladen obrovský důraz na motivaci žáka a školu hrou. Kvůli tomu musejí být zvolené vhodné metody výuky. Vyučující v rozhovorech často hovořili o práci s dobovými materiály a o práci s prameny. Žáky vedou ke kritickému poznání historie a k vlastním úsudkům na základě bádání. Výuka na českých školách je hojně orientovaná na projektové vyučování v tématech, neboť tato forma poskytuje šetřit už tak nedostatek času. Tento případ se nevyskytuje u všech škol, některé vyučují dějiny chronologicky, ale velmi často propojují dějiny a zeměpis s českým jazykem. Cílem českých škol není předávání kvantity a velkého množství faktografie, ale jde jim spíše o předání kvalitního obsahu, který žákům poskytne

²²⁷ GRUNTOVÁ, B. *Podoby výuky češtiny...*, cit. d., s. 1.

přemýšlet o dějinách v širších souvislostech. Tímto je upozadřovaná frontální výuka, ale není vyloučena.

Dalším bodem práce byla výuka moderní dějin a s ní spojené různé problémy, které nastávají. S výukou soudobých dějin se žáci českých škol většinou setkávají mnohem dříve, než je tomu v osnovách škol v České republice, neboť v dějepisu jsou vybírána témata pouze z českých zemí, tudíž jsou starší dějiny probrány rychleji a je takto dostatek času na výuku moderních dějin. Výuka je založena na autentičnosti a emocionálním prožitku, který je žákům zprostředkován dobovými materiály, setkáváním se s pamětníky či „pouhým“ vyprávěním rodinných příběhů, které žáci následně ve škole sdílí mezi sebou. Školy jsou zapojeny do projektu „Příběhy našich sousedů v zahraničí“ organizace Post bellum a jejich výstupy byly více než povedené. Témata z moderních dějin žáky více táhnout, neboť se jedná o globální témata, která znají ze svých kmenových škol nebo jsou jim vyprávěna v rodině. To s sebou nese také různá úskalí, ke kterým dochází při výuce moderních dějin. Je otázkou, co vše rodiče žákům řeknou, zda jejich názor není zaslepený a neobjektivní. Objektivita je při výuce moderních dějin nejvíce důležitá.

V neposlední řadě jsme se podívali na dvě školy, kde dějepis není samostatný předmět, ale je přirozenou součástí výuky a mimoškolních aktivit. Emailové korespondence s ředitelkami byly velice stručné, ale zároveň jasné. I když školy neplní rámcový vzdělávací program, nemají vlastní školní vzdělávací program, vychází z programu České školy bez hranic a upravují si jej dle své potřeby. Jejich žáci mohou být zapsáni ve školách v České republice a jezdit na přezkoušení. To je zajisté také hnací motor pro školy, které smlouvu s MŠMT ČR nemají, ale chtějí, aby žáci měli ve školách v České republice výborné výsledky, které školu a učitele motivují do další práce.

V závěru lze konstatovat, že cíle, které byly v úvodu práce vytyčeny, byly naplněny. I když výuka českých dějin probíhá dle českých požadavků, způsob, jakým jsou dějiny žákům prezentovány je založen na velké participaci žáků, na jejich prožitku a vlastním názoru. Hodiny bývají velmi kreativní, vznikají krásné projekty, z kterých se žáci mohou těšit a tento způsob výuky může inspirovat nejednu školu v České republice.

SEZNAM POUŽITÉ A PROSTUDOVANÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura:

1. FERRO, Marc. *Jak se vyprávějí dějiny dětem po celém světě*. Překlad Doubravka Olšáková. První vydání. Praha: Academia, 2019. 423 stran. ISBN 978-80-200-3018-4.
2. HAVLŮJOVÁ, Hana a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. 249 s. ISBN 978-80-87912-12-6.
3. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
4. KALHOUS, Zdeněk a kol. *Školní didaktika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-253-X.
5. MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
6. MASLOWSKI, Nicolas a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 319 s. ISBN 978-80-246-2689-5.
7. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
8. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005. 481 s. ISBN 80-7367-047-X.
9. PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýza edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. 148 s. ISBN 80-85931-49-4.
10. ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 272 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2993-0.
11. ŠUBRT, Jiří a ČERNÝ, Karel, ed. *Historicko-sociologické reflexe*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 238 stran. ISBN 978-80-246-4027-3.
12. ŠUBRT, Jiří a kol. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013. 256 s. ISBN 978-80-246-2140-1."

13. ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Dokumenty a články z internetu:

14. Aktivizující výukové metody. Metodický portál / Odborné články [online]. 23. 11. 2011 [cit. 04. 05. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html>
15. BERANOVÁ, Veronika. Možnosti práce s dítětem s ADHD v podmínkách institucí [online]. Olomouc, 2010 [cit. 14. 06. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ba1peb/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Miluše Hutýrová.
16. BONĚK, Jan. *Výuka dějepisu a dějiny 20. století*. Metodický portál: Články [online]. 13. 09. 2005, [cit. 04. 06. 2022]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/283/VYUKA-DEJEPISU-A-DEJINY-20.-STOLETI.html>.
17. FRŮHAUFOVÁ, Darina. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami na běžných ZŠ v Plzni [online]. Plzeň, 2016 [cit. 14. 06. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/gvnxu0/>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Mgr. Šárka Káňová.
18. GREBÍKOVÁ, Lucie. *Specifika výuky vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v českých školách v zahraničí* [online]. Brno, 2021 [cit. 11. 06. 2022]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/trrft/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Tereza ČEŠKOVÁ.
19. GRUNTOVÁ, BLANKA. *Podoby výuky češtiny v zahraničí – specifika ČŠBH*. Veřejné slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí. [online]. Senát PČR Praha 27. 04. 2010. [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://archive.csbh.cz/konference-seminare/verejne-slyseni-stale-komise-senatu-pro-krajany-zijici-v-zahranici>
20. HONAJZER, Tomáš. *Povědomí o České republice u žáků České školy bez hranic v Londýně* [online]. Brno, 2019 [cit. 10. 06. 2022]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ypw20/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Michal ŠKERLE.
21. HUDECOVÁ, Dagmar. *Používání učebnic dějepisu v praxi*. Metodický portál: Články [online]. 08. 01. 2010, [cit. 06. 06. 2022]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/7237/POUZIVANI-UCEBNIC-DEJEPISU-V-PRAXI.html>

22. KALINOVÁ, Blanka. *Češi za hranicemi, škola bez hranic*. [online]. Olomouc 2003–2011. Listy. 2021, č. 2, s. 44. Dostupné z: <http://www.listy.cz/>
23. LOUBET DEL BAYLE, Zuzana. *Dějepis a zeměpis v České škole bez hranic – vytváření vztahu k vlasti a přínos pro českou didaktiku*. Veřejné slyšení Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí. Senát PČR Praha. 27. 04. 2010. [cit. 09. 06. 2022]. Dostupné z: <https://archive.csbh.cz/konference-seminare/verejne-slyseni-stale-komise-senatu-pro-krajany-zijici-v-zahranici>.
24. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století*. [online]. 16. 07. 2013, soubor publikován 23. 03. 2016, [cit. 04. 06. 2022]. Dostupný z: <https://www.msmt.cz/file/37235/>
25. SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Česká škola bez hranic – současnost a budoucnost* [online]. 27. 04. 2010 Senát PČR Praha. [cit. 13.06.22]. Dostupné z: <https://archive.csbh.cz/konference-seminare/verejne-slyseni-stale-komise-senatu-pro-krajany-zijici-v-zahranici>
26. SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Školy v zahraničí a jejich přínos pro bilaterální vztahy*, Senát, Praha, 7.-8. října 2021. [online]. [cit. 09. 06. 2022]. Dostupné z: <http://www.zahranicnicesi.com/konference2021.html>
27. TANNENBERGOVÁ, Petra. *Analýza didaktické vybavenosti učebnic dějepisu pro 6. a 7. ročník základní školy*. [online]. Brno, 2012 [cit. 06. 06. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/t0x959/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.
28. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Příloha č. 1 k usnesení vlády č. 1014/2014 ze dne 14. prosince 2014, [online]. nedatováno [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajane.aspx>
29. ZAHŘÁDKOVÁ, Lenka. *Výuka češtiny na českých školách v zahraničí*. [online]. 2012 [cit. 10. 06. 2022]. Dostupné z: <http://dspace.cuni.cz/>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka. Vedoucí práce doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph. D.

Internetové zdroje:

30. BILINGVNÍ VÝCHOVA. *BILINGVNÍ VÝCHOVA, Pro česko-cizojazyčné rodiny v ČR a zahraničí* [online]. [cit. 11. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.bilingvni-vychova.com/>

31. Czech School of California. *Czech School of California* [online]. California, 2013. [cit. 27. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechschoolofcalifornia.com/>
32. Czech school without borders, London. *Czech School Without Borders, London* [online]. London, 2022 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/>
33. Česká škola bez hranic Ženeva. *Česká škola bez hranic Ženeva* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.csbh-zeneva.cz/>
34. Česká škola bez hranic. *Česká škola bez hranic* [online]. Praha, 2021 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://csbh.cz/>
35. Česká škola Madrid, Krajanský spolek. *Česká škola Madrid* [online]. Madrid, 2016 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <http://ceskaskolamadrid.es/cs/home/>
36. Česká škola v Lisabonu – Klub Čechů a Slováků v Portugalsku. *Klub Čechů a Slováků v Portugalsku* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.kcsp.pt/ceska-skola-v-portugalsku/ceska-skola-v-lisabonu/>
37. Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V. *Česká škola v Řezně – Tschechische Schule Regensburg e.V.* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceskaskolavrezne.de/>
38. Dějepis v 21. století. *Dějepis v 21. století*. [online]. Nedatováno. Dostupné z: <https://www.dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti>
39. Deutsch-Tschechischer Kultur – und Bildungskreis. *Česká škola KuBiK* [online]. Nedatováno [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.dt-kubik.de/>
40. Dům zahraniční spolupráce. *Program podpory českého kulturního dědictví* [online]. 2022 [cit. 08. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/>
41. HistoryLab.cz — Digitální aplikace pro práci s historickými prameny. *HistoryLab.cz — Digitální aplikace pro práci s historickými prameny* [online]. 2016 [cit. 19. 04. 2022]. Dostupné z: <https://historylab.cz/>
42. Krajánek ve světě. *Krajánek ve světě* [online]. Dobruška [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.krajanekevsvete.cz/>
43. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>
44. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *MZV ČR* [online]. Praha, (nedatováno) [cit. 11.02.22]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/jnp/>

45. Moderní-Dějiny.cz. *Moderní-Dějiny.cz* [online]. Nedatováno [cit. 11.06.2022]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/>
46. Moje česká škola. *Portál pro rodiče a učitele dětí českých krajanů*. [online]. Praha 2022 [cit. 08.06.2022]. Dostupné z: <https://www.mojecesaskola.cz/>
47. Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha, 2011–2022 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/>
48. Okenko.uk. *Okenko.uk* [online]. London, 2017 [cit. 14. 02. 2022]. Dostupné z: <http://www.okenko.uk/>
49. Post bellum. *Příběhy našich sousedů – Příběhy, které v učebnicích nenajdete* [online]. Post Bellum 2017 [cit. 05. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/>
50. Schulverein Komenský, Školský spolek. *Schulverein Komenský, Školský spolek* [online]. Vídeň, 2021 [cit. 11.02.2022]. Dostupné z: <https://www.komensky-vienna.at/cz/>
51. Spolek krajanů a přátel ČR v Miláně, Česká škola Milán. *Spolek krajanů a přátel ČR v Miláně, Česká škola Milán* [online]. Milano, 2017 [14. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czassoc-milano.org/>
52. Ústav pro studium totalitních režimů. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. 2009 [cit. 11.06.2022]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/>
53. Zahraniční Češi. *Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů*. [online]. Praha nedatováno [cit. 10. 06. 2022]. Dostupné z: <http://www.zahranicnicesi.com/>

Filmové a zvukové dokumenty:

54. SLAVÍKOVÁ–BOUCHER, Lucie. *Lucie Slavíková-Boucher o projektu České školy bez hranic*. In: Studio Leonardo, Český rozhlas plus, 14. května 2015, 27:47. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/lucie-slavikova-boucher-o-projektu-ceske-skoly-bez-hranic-6598929>
55. ČT, Kosmopolis, 23.4.2010. *Češi v Paříži*. [cit. 11. 06. 2022]. Dostupný z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1095908415-kosmopolis/210562210300006/>

Školní vzdělávací programy a nepublikované dokumenty:

56. Czech school of California. *Vzdělávací program Czech school of California pro vzdělávání žáků 1. a 2. stupně*. [online]. California, 2021 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechschoolofcalifornia.com/>
57. Česká škola bez hranic Ženeva. *Česká škola bez hranic Ženeva, Školní vzdělávací program pro 1. a 2. stupeň základního vzdělávání, do nitra jazyků*. nepublikovaný rukopis, Ženeva, 2021.
58. Česká škola bez hranic, Londýn. *Školní vzdělávací program České školy bez hranic Londýn*. [online]. Londýn, 2019 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/>
59. Česká škola bez hranic. *Vzdělávací program ČESKÝCH ŠKOL BEZ HRANIC (a jim metodicky příbuzných zahraničních škol)*. [online] Česká škola bez hranic nedatováno. [cit. 11. 06. 2022]. Dostupné z: <https://www.czassoc-milano.org/v%C3%BDuka-%C4%8D%C5%A1m-n%C3%A1pl%C5%88-%C5%A1koln%C3%ADch-sobot/%C5%A1koln%C3%AD-rok-2014-15/>
60. Česká škola bez hranic. *Vzdělávací program ČŠBH*. [cit. 09. 06. 2022]. Dostupný z: <https://csbh.cz/ceske-skoly-bez-hranic/>
61. Česká škola KuBiK. *Vzdělávací program České školy KuBiK* [online]. Frankfurt nad Mohanem, 2019 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.dt-kubik.de/>
62. Česká škola Madrid, Krajanský spolek. *Pravidla hodnocení*. [online]. Madrid, 2016 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <http://ceskaskolamadrid.es/cs/home/>
63. Česká škola Madrid, Krajanský spolek. *ŠVP – Česká škola Madrid*, nepublikovaný rukopis, Madrid, 2015.
64. Česká škola v Řezně. *Školní vzdělávací program České školy v Řezně pro základní vzdělávání*. [online]. Řezno, 2017 [cit. 27. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ceskaskolavrezne.de/>

Resumé

This diploma thesis focuses on teaching history in Czech school abroad. It aims to find out how Czech history is presented to students, what methods teachers use and what specifics of teaching abroad entail. I focus on the possibilities of teaching abroad, analysis of school educational programs, didactic resources and the teaching of modern history. The short part is devoted to schools that do not teach history as a separate subject. The main parts are examined by a qualitative method with the help of a semi-structured interview with teachers of selected schools and the results are interpreted in the thesis.

Klíčová slova

ČESKÉ ŠKOLY V ZAHRANIČÍ, DĚJEPIS V ZAHRANIČÍ, VÝUKA DĚJEPISU, ČESKÁ ŠKOLA BEZ HRANIC, ČESKÉ DĚJINY V ZAHRANIČÍ, POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR